

Ernest Mandel

De 21 teoretiska felen hos kamraterna Clark, Feldman, Horowitz och Waters

September 1979

Efter att vietnamesiska styrkor gått in i Kampuchea och störtat den blodiga Pol Pot-regimen där i januari 1979, och efter Pekings regims invasion av Vietnam månaden därpå, uppstod meningsskiljaktigheter inom Fjärde internationalen. En offentlig debatt fördes om hur man borde förhålla sig till utvecklingen i Indokina, hur man skulle karakterisera Pol Pots Kampuchea hade och andra frågor i anknytning till detta, inte minst uppenbarades även en del teoretiska meningsskiljaktigheter.

De viktigaste dokumenten i debatten är följande: "Behind Differences on Military Conflicts in Southeast Asia" av Ernest Mandel ([Intercontinental Press, 9 april 1979](#), s 335); majoritets- och minoritetsresolutionerna som lades fram vid Fjärde internationalens världskongress i november 1979 ([Intercontinental Press, June 4, 1979](#), s 537 ff [den antagna majoritets-resolutionen finns på svenska: [Den sino-indokinesiska krisen](#).]); och "War and Revolution in Indochina —What Policy for Revolutionists?", ett svar till Ernest Mandel av Steve Clark, Fred Feldman, Gus Horowitz och Mary-Alice Waters ([Intercontinental Press/Inprecor, vol. 17, nr 27](#), 16 juli 1979, s 701 ff).

Följande artikel är en fortsättning på den diskussionen. Den publicerades ursprungligen ihop med den ovannämnda artikeln av Clark, Feldman, Horowitz och Waters i ett specialnummer av den franskspråkiga halvmånadstidskriften *Inprecor* sommaren 1980 och sedan på engelska i [Intercontinental Press/Inprecor, vol. 19, nr 16](#) (4 maj 1981), s 456-472.

I detta sammanhang bör påpekas att debatten fördes mot bakgrund av den katastrofala utvecklingen i Indokina, först med allt hårdare motsättningar (även gränsstrider) mellan Pol Pots Kampuchea och Vietnam, vilka till slut ledde till att vietnameserna invaderade Kampuchea och störtade Pol Pot, vilket kort därefter följdes av en kinesisk invasion av norra Vietnam. Efter artikeln ges lästips som handlar om bakgrunden till detta, särskilt om Kampuchea, Vietnam och Kina och motsättningarna mellan dessa.

1. Staten är ett verktyg för att försvara och reproducera den härskande klassens makt. Detta är kärnan i den marxistiska statsteorin, i motsats till alla borgerliga eller revisionistiska teorier som är influerade av de borgerliga. Denna teori innefattar en "hård kärna" som består av åtminstone följande delar: Det kan inte finnas någon stat utan att samhället är uppdelat i sociala klasser med motstridiga materiella intressen. Varje stat tjänar intressena hos en viss härskande klass, som måste existera – det vill säga, det kan inte finnas någon feodal stat utan en feodal härskande klass, ingen borgerlig stat utan en bourgeoisie. Statens existens återspeglar det faktum att den härskande klassen inte kan finna sig i att vissa sociala funktioner utövas av alla medlemmar i samhället, till att börja med av medlemmar i klasser som inte härskar. Och statens existens visar att det finns samhällseliga aktiviteter som den härskande klassen inte utövar automatiskt bara genom att den äger produktionsmedlen, men som den måste kontrollera om den vill upprätthålla och reproducera sin klassherravälde.

Med andra ord visar statens existens på den sociala överbyggnadens oberoende existens, som den härskande klassen dominerar genom att kontrollera det sociala överskottet och genom många mekanismer, varav vissa är ganska komplexa.

Den som ifrågasätter den universella giltigheten av denna ”hårda kärna” i den marxistiska statsteorin såsom varande ”schematisk” ifrågasätter i själva verket denna teorins innersta väsen. Att tro att man under vilka omständigheter som helst kan ha en stat utan en fysiskt existerande härskande klass, en borgerlig stat utan en borgarklass, eller ännu värre, samma statsapparat som samtidigt eller successivt tjänar både borgarklassens och arbetarklassens intressen, är precis som att tro att man kan ha en kapitalistisk produktionsform utan lönearbete och utan produktion av mervärde. Detta är inte en mer flexibel tillämpning av marxismen. Det är en revidering av marxismen.

Av den anledningen kan vi inte acceptera kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters uttalande enligt vilket vår påstående att man inte kan ha en borgerlig stat i Kampuchea utan att det finns en borgklass, eller ens de minsta rester av en sådan klass, i total frånvaro av privat egendom och till och med pengar, på något sätt är ”schematisk”.¹ Det är en normal och traditionell tillämpning av den marxistiska statsteorin. Genom att kalla tillämpningen ”schematisk” börjar kamraterna att revidera denna teori.

2. Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters förvärrar denna begynnande revisionism genom att skriva:

Detta marxistiska begrepp om staten används i två betydelser. Det har en snäv betydelse: tvångsapparaten – arméer, polis, fängelser. Och det har en bredare betydelse: det allmänna samhälls-ekonomiska system som tvångsapparaten upprätthåller. [s. 724.]

Detta är fel på båda sätten. Den ”snäva” betydelsen, att staten bara är en tvångsapparat är en onödig förenkling av Engels uttalande: *i sista hand* är staten en samling beväpnade män. Det är just så endast ”i sista hand”. Normalt är staten en särskilt apparat som är mycket mer än bara en tvångsapparat. Den omfattar administration, ett valuta- och tullsystem, lagstiftning, ideologi, utbildning, alla funktioner som krävs för att reproducera klassherraväldet och produktionsförhållandena, som *inte kan* reproduceras enbart genom tvång.

När det gäller den ”bredare” betydelse som kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters tillskriver staten, är detta en oacceptabel eftergift till borgerliga och revisionistiska teorier om staten. Marxister identifierar inte staten med ”det allmänna samhälls-ekonomiska systemet”, dvs. med samhället som sådant. Staten är just en speciell apparat, skild och åtskild från ”det allmänna samhälls-ekonomiska systemet”. I den härskande klassens intresse tillskriver denna apparat sig själv specifika funktioner som i ett klasslöst samhälle inte är yrkesmässiga privilegier för någon särskild grupp av människor.

Nämnda kamrater har tagit detta ytterligare steg på vägen mot en revidering av den marxistiska statsteorin, eftersom de felaktiga ståndpunkter de har intagit om den kambodjanska statens klasskaraktär under Khmer Rouge-regimen tvingar dem att generalisera tidigare intagna frön till revisionistiska ståndpunkter om Kina och Vietnam (och vacklande ståndpunkter om Jugoslavien). De kan inte längre acceptera Marx’ och Engels’ klassiska ståndpunkt att statsmakten och produktionsförhållandena, den sociala överbyggnaden och den sociala infrastrukturen (basen), är två *olika* sfärer av den sociala verkligheten, som sammanlänkas genom klassherraväldet, men inte kännetecknas av att vara absolut likartade och ännu mindre helt identiska.

En feodal (eller halvfeodal) stat är en stat som tjänar den (halv)feodala adelns intressen. Det är inte en stat som bara kan existera när man har feodala produktionsförhållanden. En borgerlig stat är en stat som tjänar bourgeoisins intressen som klass. Det är inte en stat som bara kan

---

¹ Alla hänvisningar till Steve Clark, Fred Feldman, Gus Horowitz och Mary-Alice Waters: ”War and Revolution in Indochina: What Policy for Revolutionists? A Reply to Ernest Mandel”, i [Intercontinental Press/Inprecor](#), vol. 17, nr 27. Hänvisningen till vår ”schematism” finns på s 724.

existera om man har ”rena” och ”totalt” kapitalistiska produktionsförhållanden. På samma sätt är en arbetarstat (även i sin mest byråkratiserade form) en stat som är ett verktyg för att upprätthålla och reproducera de produktionsförhållanden som finns under övergångsperioden mellan kapitalism och socialism (kollektiv äganderätt till produktionsmedlen, planekonomi, statligt monopol på utrikeshandeln etc.) som motsvarar arbetarklassens historiska intressen. Det är inte en stat som endast kan existera när det privata ägandet är helt avskaffat, eller än mindre bara när alla slags ytterligare politiska och sociala villkor är uppfyllda. Genom att ändra denna traditionella och grundläggande marxistiska inställning öppnar kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters en hel Pandoras ask med revideringar av den historiska materialismen.

I förbigående börjar de ifrågasätta 130 år av marxistisk tradition som kräver att *proletariatets erövring av statsmakten* är en självständig uppgift, skild från och före exproprieringen av bourgeoisin. Denna tradition sträcker sig från *Kommunistiska manifestet* över Marx och Engels polemik med Bakunin och anarkisterna till debatterna mellan revisionister och marxister under Andra internationalen och mellan kommunister och socialdemokrater under Tredje internationals uppkomst..

3. Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters är besatta av att man inte ska betrakta resultatet av en ”övergångsperiod” mellan att den borgerliga staten krossas och det ”växer fram nya samhällsekonomiska relationer” (s. 724) som något ”förutbestämt”, ”oundvikligt” eller ”förutbestämt”. Men här råder en uppenbar förvirring. Vi håller helt med dem om att man inte ska ha något ”politiskt förtroende” för något av de kommunistpartier (vare sig de är stalinistiska eller har stalinistiskt ursprung) som har börjat utmana de kapitalistiska ägandeförhållandena utan en proletär massrevolution. Mer generellt bör vi inte ge någon (inklusive bolsjeviker och trotskister) en blankocheck på revolutionär dygd så länge en segrande social revolution inte faktiskt har ägt rum under deras ledning. Men på vilket sätt kan resultatet av ett öppet eller begynnande inbördeskrig ändra vår bedömning av de inblandade styorkornas (och staternas) klasskaraktär?

Den ungerska sovjetrepubliken 1919 besegrades av kontrarevolutionen efter sex månaders existens. Det fanns inget ”oundvikligt” med utgången av det inbördeskriget. Det fanns verkligen ingen övergripande ”uppkomst av nya samhällsekonomiska relationer”. Ändå kan ingen på allvar hävda att den ungerska sovjetrepubliken därför inte var en arbetarstat och den ungerska röda armén inte en arbetararmé. På samma sätt kunde den sovjetiska röda armén mycket väl ha besegrats under inbördeskriget 1918 eller 1919. Skulle det ha förändrat den röda arméns klasskaraktär som arbetararmé och den sovjetiska statsapparatsens klasskaraktär som arbetarstat?

I motsatt mening skulle en total seger för de spanska arbetarna mot fascisterna i juli-augusti 1936, eller en arbetarrevolution som hade lyckats krossa Pinochets kupp 1973 i Chile, inte på något sätt ha förändrat vår bedömning av den spanska staten under Folkfronten eller den chilenska staten under Unidad Popular som borgerliga stater. Dessa segrar skulle nämligen inte ha uppnåtts tack vare utan trots den befintliga statsapparatsens funktion. Och det förblir det enda grundläggande kriteriet: vilken klass tjänar statsapparaten?

Vilken roll hade den kambodjanska statsapparaten (och för den delen den vietnamesiska) efter 1975? Att konsolidera och reproducera bourgeoisins herravälde? För att upprätthålla en struktur för kapitalismens rörelselagar? Uppenbarligen inte. Men om staten inte har den funktionen utan den motsatta, då är det inte en borgerlig stat, den är inte ett verktyg för den borgerliga klassens herravälde, oavsett det slutliga utfallet av den nationella (och internationella) klasskampen, som vi inte på något sätt betraktar som en ”förutbestämd slutsats”.

I förbigående måste kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters ändra sitt resonemang och hoppa fram och tillbaka för att behålla någon sorts koppling till den marxistiska traditionen:

Så länge kapitalistiska ägandeförhållanden *dominerar* förblir statens klasskaraktär kapitalistisk. I den mån den nya statsapparaten gör inbrytningar [!] i bourgeoisins ekonomiska makt bör den betecknas som en arbetar- och bonderegering. Om denna arbetare- och bonderegering mobiliserar massorna och exproprierar kapitalistisk egendom kommer en ny arbetarstat att uppstå. Om inte, kommer arbetarnas och böndernas regering att störtas och den kapitalistiska statsapparaten återuppbyggas. [s. 724, vår kursivering.]

Så länge kapitalistiska ägandeförhållanden *dominerar*, förblir statens klasskaraktär kapitalistisk. Alla är överens om det. Fråga: Dominerade kapitalistiska ägandeförhållanden under Pol Pot i Kampuchea? Vem kan på allvar hävda något sådant? Fråga: Gjorde Pol Pot-regimen bara ”inbrytningar” i bourgeoisins ekonomiska makt? Svar: Den förstörde den fullständigt. Den kapitalistiska klassen exproprierades totalt. Men om denna expropriering sker, även utan massmobiliseringar, har man då fortfarande en borgerlig stat, när bourgeoisin försvunnit som härskande klass? Ja, hävdar våra nämnda kamrater, för då kommer kapitalismen till slut att återuppstå. Med ett ganska klumpigt trick hävdar slutet av stycket faktiskt motsatsen till början. Nu har man en borgerlig stat inte bara utan dominans utan till och med utan att det finns borgerliga ägandeförhållanden, helt enkelt för att kapitalistiska ägandeförhållanden *skulle kunna* återuppstå senare.

När kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters hävdar att ”den primitiva ackumulationen ändå fortsatte [under Pol Pot]”, förväxlar de uppenbarligen ackumulation av konsumtionsvaror som bruksvärden med ackumulation av kapital. Det finns inte det minsta bevis – och kamraterna i fråga kan inte ge ett enda exempel – på att ”primitiv kapitalackumulation” har ägt rum under Khmer Rouge-regimen inom byråkratin, för att inte tala om primitiv ackumulation i den skala som pågick i Vietnam, Kina, Sovjetunionen, Polen eller Jugoslavien – alla länder som vi trots allt betraktar som byråkratiserade arbetarstater. Hela argumentationen är alltså helt grundlös. Vad dessa kamrater försvarar är den revisionistiska tesen att man kan ha en borgerlig stat, inte bara utan kapitalistiska ägandeförhållanden, utan även utan privat ägande, utan en borgerlig klass och till och med utan pengar. Detta är nonsens ur marxistisk synvinkel.

4. Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters anser att situationen i Östeuropa mellan 1944 och 1949 rättfärdigar deras uppfattning att det kan finnas övergångssituationer där statens klasskaraktär inte har något samband med frågan om vilken samhällsklass som faktiskt styr, vems sociala klassintressen staten faktiskt försvarar och till och med vilka samhällsklasser som fysiskt existerar. De har helt fel. Erfarenheterna från Östeuropa mellan 1944 och 1949 bekräftar på ett slående sätt riktigheten i den klassiska marxistiska statsteorin – och det sätt på vilket vi tillämpade den på fallet Kampuchea.

För att upprepa det igen: Staten är ett verktyg för klassherravälde. Den är inte nödvändigtvis alltid en effektiv eller framgångsrik försvarare av den härskande klassens intressen; annars skulle segrande sociala revolutioner vara omöjliga. Man kan ha stabila borgerliga stater. Man kan ha extremt instabila borgerliga stater. Man kan ha borgerliga statsapparater som är så sönderfallna att en liten knuff kan störta dem (det var uppenbarligen situationen i Ryssland inför oktoberrevolutionen). Det som gör dem borgerliga är inte deras grad av stabilitet eller resultatet av de klasskamper de är inblandade i. Det är det faktum att deras konkreta funktion förblir att tjäna bourgeoisins klassintressen och att de måste störtas (krossas) – hur svaga de än har blivit – innan en annan härskande klass kan sägas ha tagit makten.

I traditionellt revolutionärt marxistiskt språkbruk kallar vi den situation, där den gamla härskande klassens stat i ett visst land är i snabbt förfall och de första elementen av en ny

härskande klass framträder, för en situation med dubbelmakt. Historien har lärt oss att det finns minst tre varianter av situationer med dubbelmakt, och det kan finnas fler (för övrigt är det ett typiskt exempel på ”schematism” att förneka sådana möjligheter, dvs. att hoppa från den marxistiska statsteorins universella tillämplighet till någon ytterligare uppsättning universella förutsättningar för uppkomsten av en arbetarstat, och i förväg utesluta konkreta varianter som frambringats av den levande historiska processen).

Den klassiska situationen med dubbelmakt är naturligtvis den där en borgerlig statsapparat i fullständigt förfall utmanas av sovjeter (arbetarråd), som centraliseras till en framväxande alternativ auktoritet på nationell nivå.

Det finns en variant av dubbelmakt som har förekommit i alla fall där inbördeskrig – eller åtminstone dess avgörande fas – har föregått och inte kommit efter störtandet av den borgerliga staten, som i Ryssland. I dessa fall kan dubbelmakten ta formen av att bourgeoisin och dess stat fortfarande styr i en del av landet, medan den framväxande arbetarstaten redan har full kontroll över en annan del av samma lands territorium.

Den huvudsakliga skillnaden mellan denna situation och den klassiska situationen med dubbelmakt baserad på ett landsomfattande nätverk av sovjeter, är att vi inte bara har en alternativ framväxande nationell myndighet och kärnan till en alternativ armé (röda garden, arbetarmiliser etc.), medan den gamla härskande klassens förfallna statsapparat fortfarande överlever. Vi har då redan *en fullt utvecklad alternativ statsapparat* på en del av det nationella territoriet (armé, administration på lokal och regional nivå, olika valutor, till och med tillämpning av olika lagar etc.), medan den gamla härskande klassens statsapparat har förstörts fullständigt på samma territorium. Med andra ord: medan det fortfarande finns dubbelmakt på landsnivå, finns det ingen dubbelmakt längre på de delar av det nationella territoriet där det borgerliga styret har försvunnit.

Vi vill hävda att denna andra variant av dubbelmakt fanns i Kina åtminstone från och med 1945, om inte tidigare,² i Jugoslavien sedan 1944, i Vietnam åtminstone sedan 1951, om inte sedan 1945-46.

Slutligen ger utvecklingen i Östeuropa, med början 1944, oss utan tvekan en tredje variant av en dubbelmaktsituation. I vart och ett av dessa länder överlevde de gamla härskande klassernas statsapparat i olika grader av upplösning eller försvagning (vi säger olika grader, eftersom den kungliga rumänska armén, för att begränsa oss till det exemplet, 1944–1945 fortfarande hade 300 000 soldater och officerare, vilket inte direkt är en låg siffra). Men dessa statsapparater utmanades i allt högre grad av *en degenererad arbetarstats mycket mäktigare ockupationsmakt*, som representerade sociala intressen som historiskt sett var oförenliga med de gamla härskande klasserna i dessa länder. Från ett visst ögonblick försökte den – med hjälp av de lokala stalinistiska partierna och med olika grader av begränsade massmobiliseringar – att ta kontrollen över hela landet (i första hand dess väpnade styrkor, polis och ekonomi) från den gamla härskande klassen.

Den kunde inte göra detta utan att krossa den gamla statsapparaten. Kung Michael av Rumänien eller president Beneš av Tjeckoslovakien kunde inte administrera en kollektiviserad planekonomi – lika lite som den sovjetiska byråkratin och dess lokala representanter på lång sikt kunde garantera sin makt och sina privilegier i dessa länder med en ekonomi som förblev kapitalistisk och integrerad i den internationella kapitalistiska ekonomin. Medan den förfallna gamla statsapparaten (eller avgörande rester av den) fortfarande överlevde – eller, i

---

² Enligt Derek J. Waller (*The Government and Politics of Communist China*, Anchor Books, 1971, s. 273) kontrollerade det kinesiska kommunistpartiet och Folkets befrielsearmé 1945 territorier med en befolkning på 100 miljoner. Andra författare anger siffran 60 miljoner.

fallet Österrike, Tyskland och Tjeckoslovakien, där bourgeoisin försökte bygga upp nya borgerliga statsapparater – började de sovjetiska ockupationsstyrkorna och deras lokala verktyg samtidigt att skapa statsapparater av en annan social karaktär, efter sovjetbyråkratins förebild. Under hela denna period rådde en dubbelmaktsituation i dessa länder – om än en dubbelmaktsituation av ett speciellt slag. Den skulle lösas genom frågan om vilken statsapparat (vilken samhällsklass' makt) som skulle elimineras av den utmanande statsapparaten.

Kampuchea efter 1975 liknade inte situationen i Östeuropa mellan 1944 och 1949. De gamla härskande klassernas statsapparat krossades fullständigt av Röda khmererna. Man kan säga att det mellan 1973 och 1975 fanns en situation med dubbelmakt i Kampuchea (dubbelmakt av den andra varianten), när stora delar av landets territorium redan kontrollerades av Röda khmererna och stora massmobiliseringar ledde till en verklig social revolution där (för övrigt mycket större massmobiliseringar än i länder som Rumänien, Bulgarien eller Ungern 1944–1949), medan Lon Nols borgerliga halvkoloniala statsapparat fortfarande överlevde i de stora städerna och vissa delar av landsbygden. Men det är ett allvarligt misstag att inte skilja mellan en situation med dubbelmakt, där den gamla borgerliga statsapparaten fortfarande överlever, om än i ett tillstånd av avancerat förfall, och en situation där den gamla apparaten har krossats fullständigt. Detta är ett av de många misstag som ligger i kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters ståndpunkt om den kambodjanska statens klasskaraktär under Pol Pot.

5. De nämnda kamraterna hävdar att vi, efter att ha ändrat vår ståndpunkt om när "folkdemokratierna" blev byråkratiserade arbetarstater, nu placerar denna kvalitativa förändring till åren 1946–47. De har fel. Vi anser att det inte finns något allmänt mönster, att varje land måste granskas separat och att den "konkreta analysen av en konkret situation" alltid måste baseras på det avgörande kriteriet: när förlorade bourgeoisin statsmakten? När krossades den borgerliga statsapparaten fullständigt? Denna tidpunkt varierar från land till land, och skillnaden omfattar minst fyra år.

För det första utgår vi inte alls från antagandet att resultatet var "en självklarhet" (s. 723), utan vi hävdar nu, precis som vi gjorde under diskussionen i slutet av 1940-talet (vi var bland de få som försvarade detta uppenbara faktum, vilket kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters inte verkar ha lagt märke till ens nu, mer än trettio år efter det inträffade), att bourgeoisin lyckades försvara (eller återupprätta) sin statsmakt i minst två, om inte tre länder där den ovan skisserade situationen med dubbelmakt uppstod 1944–45: i Finland, Österrike och Västberlin. I enlighet med analysens logik var de sovjetiska ockupationsstyrkorna tvungna att dra sig tillbaka från dessa länder (eller i Västberlin upphöra med sina försök att integrera staden i den del av Europa som dominerades av den sovjetiska byråkratin). I alla dessa fall var konsolideringen eller återuppbyggnaden av en borgerlig statsapparat ganska definitiv 1948–49 (även om det formella tillbakadragandet av de sovjetiska trupperna från östra Österrike inte skedde förrän 1955).

För det andra, i Jugoslavien, där det ägde rum en äkta socialistisk massrevolution, som involverade miljontals människor (om än under byråkratisk kontroll), eliminerades resterna av den borgerliga statsapparaten i stort sett i slutet av 1945 och i det ögonblicket uppstod en arbetarstat.³

³ Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters hänvisar till 1953 års världskongressresolutioner om Östeuropa för att stödja sina egna formuleringar. De glömmer bekvämt att nämna att resolutionen om Jugoslavien, som antogs vid samma världskongress, fastställde den jugoslaviska arbetarstatens födelse till *oktober 1945*, med upplösningen av koalitionsregeringen, vilket ledde till den *lagliga konsolideringen* 1945–46 av den jugoslaviska revolutionens samhällsekonomiska erövringar.

För det tredje kan man i Tjeckoslovakien ännu mer exakt fastställa tidpunkten för det faktiska krossandet av resterna av den borgerliga staten: februari–mars 1948.

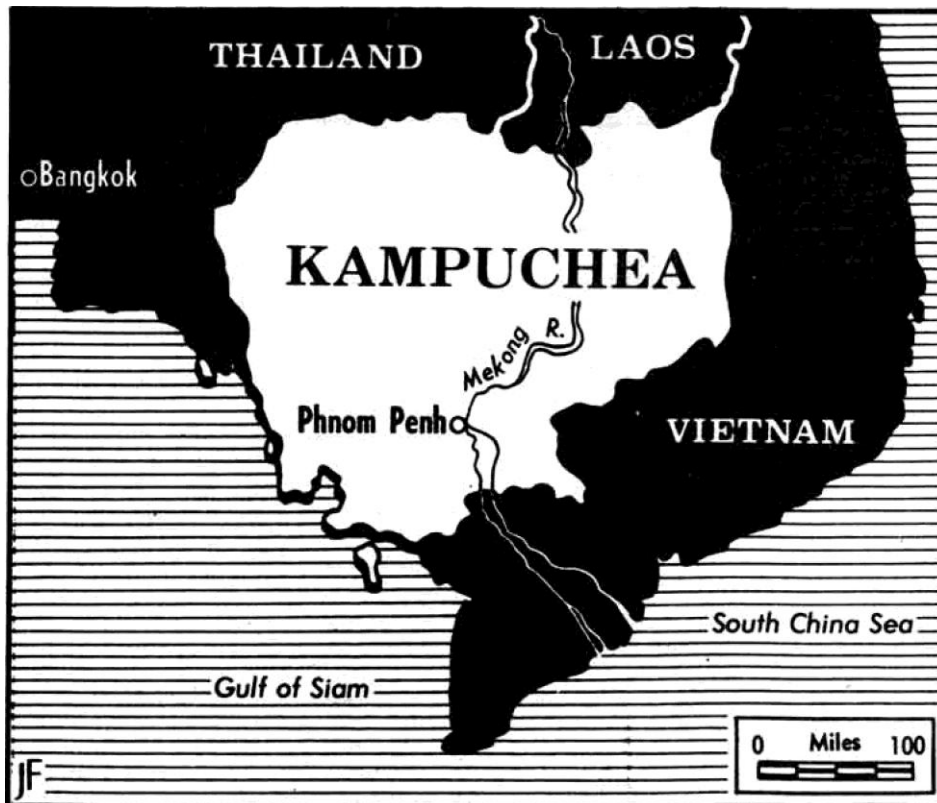
För det fjärde krossades den tidigare statsapparaten i Östtyskland från och med den sovjetiska ockupationen. Men ingen alternativ centraliserad statsapparat inrättades, eftersom den sovjetiska byråkratin ännu inte hade bestämt sig för en definitiv delning av Tyskland och fortfarande lekte med tanken på en enad tysk (borgerlig) stat, i utbyte mot enorma ekonomiska krigsskadestånd från Ruhrområdet. Här uppstod den byråkratiserade arbetarstaten i och med bildandet av Tyska demokratiska republiken 1949.

I de återstående länderna (Polen, Ungern, Rumänien och Bulgarien) är det något svårare att fastställa det exakta ögonblicket för den kvalitativa förändringen.⁴ Det kan sträcka sig från 1947 till 1948, beroende på vilket land vi undersöker. Men kriteriet är i varje fall detsamma: när förlorade bourgeoisin de rester av statsmakten som den uppenbarligen fortfarande hade 1945 och 1946, och inte när det privata ägandet avskaffades helt (i Polen och Jugoslavien är det långt ifrån helt avskaffat än i dag).

Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters är oroliga för att man ska *identifiera* den kvalitativa förändringen i statens sociala natur med idén om ”vem som kontrollerar de väpnade styrkorna”. Vi delar helt och hållet den oron. Som vi sa ovan är begreppet ”statsapparat” mycket bredare än bara armén och polisen. Det omfattar rättsväsendet, lagstiftningen, valutan, tullsystemet, administrationen, den rådande ideologin, överföringen av den härskande ideologin genom utbildning och massmedia etc. Visst förändras inte alla dessa apparater samtidigt i en social revolution, men för dem som är direkt berörda av den konkreta historiska processen är förändringen ganska tydlig. Många rumänska och tjeckiska borgare trodde fortfarande att de hade viss makt 1946. Ingen trodde det efter våren 1948. Alla kinesiska kapitalister visste att de hade makten 1947 (utom i de områden som kontrollerades av Folkets befrielsearmé, FBA). Ingen kinesisk kapitalist trodde att han hade makten 1950, oavsett hur stor del av den privata egendomen som fortfarande fanns kvar.

---

⁴ För att ge bara ett exempel: I Ungern fastställer de flesta observatörer att ”folkdemokratin” föddes först 1948 i och med förtrycket av socialdemokraterna. 1947 hölls fortfarande parlamentsval med ett flerpartisystem och kommunistpartiet fick inte majoritet. Storskaliga nationaliseringar ägde rum 1948. De borgerliga koalitionsministrarna störtades 1947.

Genom att överreagera mot en förenklad version av bourgeoisins statsmakt hamnar kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters i en olöslig motsättning. När de talar om Östeuropa hävdar de (på s. 721) att upprättandet av en arbetarstat innefattar tre ”stadier”: krossandet av den borgerliga statsapparaten, upprättandet av en arbetar- (eller arbetar- och bonde-) regering och exproprieringen av ekonomins avgörande sektorer.

Men när det gäller Kampuchea gör kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters en fullständig helomvändning. De medger att den borgerliga Lon Nol-statsapparaten fullständigt krossades (s. 705). De medger att det skedde en expropriering av de gamla härskande klasserna (s. 723). Men eftersom det inte förekom några massmobiliseringar överlevde en borgerlig stat i Kampuchea ... trots att den borgerliga staten krossades och trots att bourgeoisin exproprierade (inklusive utplånades fysiskt).

6. Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters hänvisar till Pol Pot-regimen som ”kontrarevolutionär”. Men de lämnar definitionen av denna ”kontrarevolution” avsiktligt vag – och det är ingen slump. För precis som alla deras andra definitioner av Pol Pot-regimen ställer den dem inför en rad motsägelser på grund av deras felaktiga analys av den kambodjanska statens klasskaraktär efter 1975.

Inledde Pol Pot en *social* kontrarevolution? Men det skulle innebära att en segrande social revolution redan hade ägt rum tidigare, dvs. att en arbetarstat redan existerade, något som nämnda kamrater bestämt förnekar.

Stoppade Röda khmererna kanske, genom en framgångsrik borgerlig kontrarevolution, en pågående social revolution som ännu inte hade segrat slutgiltigt, enligt mönstret i Tyskland 1919, Spanien 1936–37 eller Portugal 1975? Men det förutsätter (a) enorma revolutionära massmobiliseringar, vilket nämnda kamrater lika kraftfullt förnekar att de ägt rum i Kampuchea, och (b) ett försvar av privat egendom av Pol Pot (det var trots allt det sociala innehållet i den socialdemokratiska och stalinistiska kontrarevolutionära politiken i de ovan nämnda fallen). Men långt ifrån att försvara privategendom avskaffade Pol Pot den radikalt.

Initierade Röda Khmererna kanske en *politisk* kontrarevolution jämförbar med den som den stalinistiska byråkratin genomförde i Sovjetunionen? Denna mer trovärdiga version av Pol Pots ”kontrarevolution” innebär dock också att en arbetarstat redan hade skapats eller var på väg att skapas. För man kan inte ha en byråkratisk politisk kontrarevolution, dvs. en kontrarevolution som politiskt exproprierar proletariatet inom en borgerlig stat.

Utan att på något sätt besvara de argument som vi redan framfört mot denna jämförelse i vår artikel som de polemiserar mot, upprepar kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters återigen: ”Det som inträffade i Kampuchea var verkligen mycket likt den typ av situation som Trotskij förutspådde 1932 i en artikel med titeln ’Bondekriget i Kina och proletariatet’” (s. 720). Problemet med den jämförelsen är, som vi påpekade tidigare, att Trotskij baserade möjligheten till ett våldsamt sammanstötning mellan en bondearmé och det kinesiska proletariatet på bondearméns behov av *att försvara privat egendom*:

Oavsett vilket ursprung de hade i varje enskilt fall ... hade konflikterna mellan beväpnade bönder och arbetare sina rötter i en och samma sociala mylla: skillnaden mellan arbetarnas och böndernas klassposition och skolning. Arbetaren närmar sig frågorna från den socialistiska ståndpunkten; bondens synvinkel är småborgerlig. *Arbetaren strävar efter att socialisera den egendom som tas ifrån exploatören; bonden strävar efter att dela upp den.* [Leon Trotskij: [Bondekriget i Kina och proletariatet](#). Vår kursivering.]

... inom själva bonderörelsen finns mycket *starka äganderättsliga och reaktionära tendenser*, och i ett visst skede kan den bli fientlig mot arbetarna och upprätthålla denna fientlighet redan beväpnad. [Ibid. Vår kursivering.]

Men långt ifrån att försvara privat äganderätt, avskaffade Pol Pots armé i Kampuchea den på det mest radikala sätt som var möjligt. Denna armés ”bondekaraktär” motsvarar alltså inte alls den sociala definition som Trotskij korrekt gav av böndernas materiella och historiska intressen i motsats till proletariatets.

7. Enligt kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters hade de kambodjanska arbetarna och bönderna inga som helst intressen av de sociala omvandlingar som ägde rum under Pol Pot. ”Den politik som genomfördes av Pol Pots regim innebar tvärtom en brutal ekonomisk, social och politisk *tillbakagång* för de kambodjanska arbetarna och bönderna” (s. 717). *All* den politik som Pol Pots regim förde? Ett påstående med långtgående konsekvenser! Under Pol Pot pågick fortfarande en form av inbördeskrig som fördes av de kontrarevolutionära Khmer Serei, med stöd av den thailändska regeringen och CIA, mot regimen i Pnom Penh. Om Pol Pot var en ”tillbakagång” för arbetarna och bönderna, borde de då ha varit likgiltiga inför utgången av det inbördeskriget? Borde de till och med ha gett kritiskt stöd till Khmer Serei? Hur var det med exproprieringen av de imperialistiska plantagerna? Var det en ”tillbakagång”? Hur var det med exproprieringen av all industri och grossisthandel (expropriering av grossisthandeln som, i fallet med Sydvietnam, plötsligt har blivit det ”avgörande” kriteriet för uppkomsten av en arbetarstat)? Hade arbetarna ingen del i det heller? Skulle de vara likgiltiga inför återinförandet av privat ägande? Hur var det med avskaffandet av jordägande och jordränta i norra delen av landet? Hade arbetarna och bönderna ingen del i det heller? Skulle de vara likgiltiga inför dess avskaffande? Var det också ett steg tillbaka? Genom att koncentrera all uppmärksamhet på den barbariska delen av Pol Pots politik (men, vi upprepar, inte mer barbarisk än Stalins!) och sopa under mattan alla dessa progressiva åtgärder för social revolution som uppenbarligen ägde rum i Kampuchea, förskjuter kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters definitionen av en arbetarstat från de grundläggande kriterier som den trotskistiska rörelsen hittills har använt, och kommer farligt nära ”statskapitalistiska” eller schachtmanitiska positioner, och förnekar den historiskt progressiva karaktären på den omstörtning av kapitalistiska ägandeförhållanden som uppenbarligen ägde rum i Kampuchea.

8. Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters förnekar häftigt att de anser att en ny arbetarstat har ”dykt upp” i Kampuchea under den vietnamesiska ockupationen (s. 725). Men genom att försöka förbli konsekventa med sina schematiska ”förutsättningar” för uppkomsten av en arbetarstat i Kampuchea har de nu hamnat i en knut som det kommer att ta lång tid att reda ut.

En av förutsättningarna för uppkomsten av en arbetarstat, om vi förstår dem korrekt, är

inrättandet av en arbetarregering eller en arbetare- och bonderegering. Det vill säga en regering som är oberoende av de gamla härskande klasserna, som mobiliserar arbetarnas och deras allierades makt för att genomföra progressiva sociala åtgärder som i allt högre grad utmanar kapitalets ekonomiska privilegier [s. 721.]

Men det villkoret är omöjligt att uppnå i Kampuchea idag, eftersom ”kapitalets ekonomiska privilegier” redan har *avskaffats helt* av Pol Pot-regimen. Vi bortser från det faktum – som vi förutspådde – att det inte finns minsta tecken på ”massmobiliseringar” i Kampuchea under den vietnamesiska ockupationsregimen, om så bara på grund av de eländiga svältförhållanden som råder i det olyckliga landet, vilka den nya regimen inte på något sätt har lindrat.

För att nämnda kamraters schema skulle vara tillämpligt i Kampuchea, skulle Heng Samrin-regimen paradoxalt nog först behöva *återinföra* privat äganderätt och sedan ”av exceptionella omständigheter i form av imperialistisk aggression” att återigen tvingas undertrycka den genom ”massmobiliseringar”. Vi undrar om kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters driver sin schematism så långt att de faktiskt förutser ett sådant scenario. Och om inte, hur skulle då ”en arbetar- och bonde-regering” (med massmobiliseringar) någonsin kunna uppstå ... när privat äganderätt redan har avskaffats från början?

Samtidigt är det ett faktum att Khmer Rouge-statens apparat har krossats fullständigt av den vietnamesiska invasionen, och en ny statsapparat har skapats av en ockupationsarmé på 250 000 man. Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters anser att detta försvårar vår analys. Det gör det inte på något sätt. När man väl fullt ut förstår begreppet möjliga krig mellan byråkratiserade arbetarstater är det inte svårt att förstå att om en segerrik invasion av en arbetarstat genomförs av byråkratin i en annan arbetarstat, så skulle det fullständigt kunna krossa den befintliga arbetarstatsapparaten och ersätta den med en annan byråkratiserad arbetarstatsapparat. På samma sätt (men det är bara en liknelse) kan en borgerlig stat krossas av en invaderande armé och ersättas av en annan borgerlig stat (i de flesta fall en kolonial eller halvkolonial stat, men i Västtyskland till och med en ny imperialistisk stat)..

Men svårigheten uppstår verkligen för nämnda kamrater. De hävdar att Vietnam är en byråkratiserad arbetarstat. Vi håller med. De hävdar att Pol Pots statsapparat har krossats fullständigt av den vietnamesiska armén. Vi håller återigen med. De kan inte förneka att Heng Samrins regim (mycket långsamt och med stora svårigheter) försöker bygga upp en ny statsapparat som nästan uteslutande stöder sig på den vietnamesiska armén. Fråga: Kan en arbetarstats armé bygga upp en borgerlig stat från grunden? Ytterligare fråga: Vad har hänt med jämförelsen med Östeuropa? Slutlig fråga: Om den nya statsapparaten, som stöder sig på kollektiv egendom och en enorm armé från en utländsk arbetarstat, slutligen erkänns som en arbetarstat, utan att massmobiliseringar har ägt rum ”samtidigt” med exproprieringarna, av vilken mystisk anledning var då Pol Pots stat ingen arbetarstat?

9. Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters hånar våra hänvisningar till de traumatiska chocker som de kambodjanska kommunistpartiledarna utsattes för under de två decennierna mellan 1954 och 1973 och som, enligt oss, i hög grad förklarar deras extrema nationalism och misstro mot de sovjetiska, vietnamesiska och förmodligen också kinesiska kommunistpartiledarna. ”Det är inte motstridiga klassintressen, utan ’traumatiska chocker’ och ’helvetisk logik’ som utgör grunden för kamrat Mandels ’mer trovärdiga’ förklaring” (s. 705).

Våra goda kamrater glömmer att de ”traumatiska chocker” vi hänvisar till varken är av psykologisk eller rent ideologisk natur. De orsakades av politiska meningsskiljaktigheter kring centrala frågor i den kambodjanska revolutionen. *Sedan när är sådana politiska frågor skilda från klasskampen?*

I sin iver att vinna debattpoäng om vår påstådda underskattning av klasskampen drabbas de av ytterligare ett minnesförlust: det konkreta innehållet i de politiska meningsskiljaktigheter som ledde till dessa berömda ”traumatiska chocker”. Låt oss friska upp minnet lite:

A. Moskvas och Pekings svek mot den kambodjanska antiimperialistiska motståndsrörelsen (eller, om man så vill, den kambodjanska revolutionen) vid Genèvekonferensen 1954.*

B. Den sovjetiska byråkratins skamliga samarbete med Lou Nol-regimen, när den dödade tusentals arbetare, bönder och kommunister från och med 1970.

C. Isoleringen av Röda khmererna när de försökte ta Pnompenh och störta inte bara Lon Nol utan också Sihanouk.

Vad var och vad borde ha varit vår ståndpunkt som revolutionära marxister gentemot dessa politiska skillnader? Hade inte Röda khmererna, som påstods drivas av ”hat mot den socialistiska revolutionen i Vietnam” (s. 719), rätt i dessa tre nyckelfrågor i den kambodjanska revolutionen? Eller anser kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters att den kambodjanska revolutionens intressen måste underordnas något ”högre” mål, dikterat antingen från Hanoi eller Moskva? Om de inte anser det, vilket vi vet att de inte gör, hur kan de då förklara *klasskaraktern hos dessa politiska konflikter*? Hur kommer det sig att avskyvärda småborgerliga intellektuella, utbildade i Paris, som förberedde sig för att administrera en borgerlig stat, intog mer korrekta antiimperialistiska och antikapitalistiska ståndpunkter än arbetarstaternas företrädare, även om dessa var byråkratiserade? Hur kommer det sig att revolutionära marxister skulle ha varit tvungna att ge dem kritiskt stöd mot ledarna för dessa arbetarstater? Är det inte något som inte stämmer här?

10. Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters lägger stor vikt vid Pol Pots kontrarevolutionära allians med Khmer Serei och den thailändska regimen efter hans fall. De skriver:

Kastar inte Pol Pots senare utveckling ännu större tvivel över påståendet från dem som tror att Kampuchea definitivt hade passerat tröskeln till en arbetarstat? [s. 719.]

Nej, det gör det inte. Det är inte heller något nytt. När Tito-regimen kände sig direkt hotad av en sovjetisk invasion hösten 1950 gjorde den en spektakulär omsvängning i sin internationella inriktning och gick från ståndpunkter som tydligt låg till vänster om Moskvas till att begära vapen från imperialisterna och stödja imperialismens krig i Korea. När Nagy-regimen i Ungern var på väg att störtas av den invaderande sovjetiska armén, gjorde den i sista minuten desperata vädjanden till västliga regeringar och bröt med Warszawapakten. Efter invasionen av Tjeckoslovakiska socialistiska republiken bröt inte så få ledare inom byråkratins Dubček-flygel, som avsattes från makten och tvingades emigrera, öppet med marxismen och försvaret av kollektiv egendom och intog proborgerliga positioner. Det mest framträdande exemplet var Ota Sik, chef för den ekonomiska politiken under Dubček. Bevisade dessa olika exempel Stalins, Chrusjtjovs och Brezjnevs påståenden att Tito, Nagy och Dubček från början hade varit på väg att alliera sig med imperialismen och återinföra kapitalismen i sina respektive länder? Rättfärdigade dessa handlingar i efterhand Kremles blockad, militära påtryckningar och till och med invasion? Absolut inte.

De bevisade bara att Moskvas motståndare i alla dessa fall var principiösa byråkrater, utbildade i Stalins skola för ”socialism i ett land”, dvs. redo att göra vad som helst, alliera sig

* [Se Stig Eriksson, [Genèveavtalet 1954](#) och Wilfred Burchett, [Genèvekonferensen 1954](#)]

med vem som helst, cyniskt offra världsrevolutionens och det internationella proletariats intressen för att försvara sin egen makt och sina privilegier. Men det var makt och privilegier som byggde på kollektiv och inte privat egendom, som härrörde från en postkapitalistisk och inte från en kapitalistisk ekonomi och samhälle. Vilka kontrarevolutionära manövrer de än företar sig när de är rädda för att förlora makten eller när de förlorar makten, kan på inget sätt ändra de marxistiska kriterierna för att bedöma samhällets och statens natur när de styrde det. Enligt dessa marxistiska kriterier var Jugoslavien 1950, Tjeckoslovakien under Dubček och Ungern under Nagy arbetarstater trots ovannämnda kontrarevolutionära manövrer. Enligt samma kriterium var även Kampuchea under Pol Pot en byråkratiserad arbetarstat.

11. När blev Kina en arbetarstat? När segrade den sociala revolutionen i Kina, dvs. när övergick statsmakten från borgarklassen (allierad med jordägarna) till arbetarklassen allierad med bönderna? Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters uppmärksammar en resolution från Internationella verkställande kommittén (IEC) från 1952, som slår fast att Kina vid den tiden ännu inte var en arbetarstat (s. 724). De uppmärksammar också min polemik, som rapportör om den kinesiska frågan vid det IEC-mötet, med den franske kamraten Favre-Bliebreu, som hävdade att Kina hade blivit en arbetarstat 1949 och att frågan om statens klasskaraktär ”endast kan besvaras utifrån ett enda avgörande kriterium: vilken klass innehar de väsentliga elementen av tvångsmakt?”

Vi anser idag, precis som vi gjorde då, att detta ”enda avgörande kriterium” är för snävt. Vi använde då, precis som vi gör idag, ett bredare kriterium: ”vilken social klass som innehar makten”, den politiska makten, eftersom statsmakten är ett bredare begrepp än att bara kontrollera polisen och armén. Vi använde då, precis som vi gör idag, begreppet ”dubbel makt” för att karakterisera en situation där två mot varandra fientliga samhällsklasser innehar delar av statsmakten på ett enda lands territorium. Allt detta citeras av kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters själva (s. 724), utan att de säger om de håller med eller inte håller med om dessa kriterier. Men vi anser också idag – precis som vi gjorde från 1954 och framåt – att man genom att tillämpa de rätta kriterierna måste fastställa datumet för när Kina blev en arbetarstat till 1949-50. Det skulle vara svårt att visa för någon att ”förstörelsen av den kinesiska bourgeoisins statsmakt” inte var fullbordad vid den tidpunkten, eftersom den politiska makten och statsmakten naturligtvis skiljer sig från att privategendomen överlever. Den enda del av det kinesiska territoriet där den kinesiska bourgeoisin fortfarande utövade statsmakten efter det datumet var Taiwan..

Vi var inte ensamma om den åsikten, och inte heller ensamma i ett *post festum*-block med kamrat Favre-Bleibtreu. Fjärde Internationalens (FI) fjärde världskongress antog 1954 Teser om [Stalinismens uppgång och nedgång](#) – som kamraterna i Socialist Workers Party (SWP), som sympatiserade med den dåvarande Internationella kommittén för FI inte erkänner som dokument för hela rörelsen, men som säkerligen uttryckte majoritetens åsikt inom rörelsen – där samma åsikt uttrycks. Och vid FI:s återföreningskongress 1963 (sjunde världskongressen), som kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters verkligen erkänner som auktoritativ för hela rörelsen, finner vi i det antagna grunddokumentet ”Dynamics of World Revolution Today” följande passage:

Utvecklingen av arbetarstaterna som helhet, *sedan den kinesiska revolutionens seger 1949*, och särskilt efter Stalins död 1953, har därför stadigt undanröjt de orsaker som främjade den politiska passiviteten bland massorna och deras förtrupp. [[Dynamics of World Revolution Today](#). (New York: Pathfinder Press, 1974), s. 43. Vår kursivering.]

Eftersom vi inte tror att kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters har omvänt sig till mensjevikernas tvåstegsteori om revolutionen, kan formeln ”den kinesiska revolutionens seger 1949” därför bara betyda segern för en *socialistisk* revolution. Och eftersom det inte kan

bli någon *seger* för den socialistiska revolutionen utan att proletariatet erövrar makten, dvs. utan att proletariatets diktatur etableras, måste vi dra slutsatsen att det åtminstone 1963 inte fanns någon bestämd ståndpunkt om att Kina blev en arbetarstat först 1953–54 ...

12. Motiverade av en önskan att försvara ståndpunkten att Folkrepubliken Kina inte var en arbetarstat sedan dess skapande 1949–50, ger kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters ett innehåll åt Maos ”nya demokrati”-politik som på ett märkligt sätt överensstämmer med den officiella maoistiska versionen av den, och inte med vad de kallar ”den verkliga kinesiska historien” (s. 723). Detta tvingar dem, och inte oss, att ”skriva om” den historien. Här är vad de säger:

I verkligheten hade ”ny demokrati”-politiken ett tydligt politiskt syfte. Den var utformad för att försäkra imperialisterna och de inhemska kapitalisterna om att Mao ville nå en överenskommelse med dem. Detta mycket verkliga försök att komma överens med kapitalistklassen är anledningen till att förtroendet för Mao inte var berättigat.

Först när Maos erbjudanden till imperialismen avvisades gick hans regim, under tryck från arbetarna och bönderna, till angrepp mot kapitalismens sista fästen. s. 725.]

Förändringarna i resonemanget, i ordvalet, i döljandet av verkliga radikala förändringar, är slående. Det visar den svagaste sidan av nämnda kamraters argumentation.

För det första försöker de dölja det faktum att politiken för ”ny demokrati” formulerades 1940, medan vi talar om vad som hände i Kina under perioden av intensivt och allmänt inbördeskrig, dvs. 1946–50. Ingen avser att ge Mao något beröm eller förtroende för det han skrev och tillämpade under sin oroliga ”pakt-vapenvila-och-krig” med Guomindang 1937–46. Man kan säga att kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters analys i stort sett stämmer överens med vad som hände i Kina under den perioden (även om den är alltför svepande även för den perioden).

Men stämmer den överens med vad som hände från och med 1946? Att utlösa ett allmänt inbördeskrig är ett minst sagt märkligt sätt att ”nå en överenskommelse”. Och Koreakriget (som började 1950 och inte 1952–53) var ett ännu märkligare sätt att ”komma överens” med imperialismen. Det kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters förnekar är att det rån och med det allmänna inbördeskriget ägde rum en kvalitativ förändring i den politiska situationen i Kina f. Vad de vidare förnekar är att resultatet av det inbördeskriget – kapitalisternas och jordägarnas nederlag, Folkets befrielsearmés seger, utropandet av Folkrepubliken Kina – i sin tur innebar en kvalitativ förändring av statens karaktär, dvs. att den politiska makten överfördes från en klass till en annan. Hur de kan förneka båda dessa förändringar, mot bakgrund av den verkliga kinesiska historien, för att inte tala om den marxistiska statsteorin, är ett mysterium för oss. Men det är vad som ligger till grund för deras syn på ”den senaste kinesiska historien”.

Fortsatte Mao att söka ”förlikning” med imperialismen (och till och med delar av den kinesiska kapitalistklassen) efter 1949–50? Naturligtvis gjorde han det. Det gjorde Stalin också ... utan att detta innebär att Sovjetunionen inte var en arbetarstat. Men det finns förlikning och förlikning. Det finns ”villkor” och ”villkor”. Den franska och spanska folkfronten, Thorez och Togliattis politik i Frankrike och Italien efter 1941, det indonesiska kommunistpartiets politik som ledde till katastrofen 1965, den chilenska Unidad Popular – alla dessa var en politik som gick ut på ”anpassning” och ”försoning” med imperialismen och kapitalismen, *inom ramen för den borgerliga staten* och utan att attackera den borgerliga klassmaktens grundläggande strukturer. Maos politik (liksom den som Tito före honom och Ho Chi Minh efter honom förde) var en politik av ”anpassning” och ”försoning” med imperialismen, samtidigt som man försökte krossa den borgerliga staten och bygga upp en

oberoende armé och en stat som var oberoende av och fientlig mot bourgeoisin. En ”mindre” skillnad, utan tvekan.

Frågan är inte abstrakt utan mycket konkret och mycket ”politisk”. Det fördes koalitionsförhandlingar mellan det kinesiska kommunistpartiet och Kuomintang. På vilka frågor strandade förhandlingarna? Två nyckelfrågor. Mao var ovillig att upplösa FBA och den separata statsapparat han hade inrättat i de befriade områdena. Chiang Kai-shek var – med ett skarpare klassinstinkt, måste vi säga, än dessa kamrater – fast beslutet att ingen koalitionsregering var möjlig utan denna upplösning (dvs. för att citera Thorez, utan ”en enda stat, en enda armé, en enda polis”, dvs. en borgerlig sådan). Chiang Kai-shek var fast beslutet att krossa det enorma spontana bondeupproret mot jordägarna, som med början 1946 svepte över norra Kina. Mao ändrade efter en viss tvekan sin linje för att gå med på dessa uppror. (Märkligt nog ser kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters, som insisterar så mycket på ”massornas press” på byråkraterna, de begränsade påtryckningarna från de begränsade mobiliseringarna 1952-53 – som utlöstes av partiledningen själv – utan att ta hänsyn till de enorma, spontana upproren 1946-47, som involverade tiotals miljoner människor och var bland de största i 1900-talets historia.)⁵ Dessa två frågor ledde till ett allmänt inbördeskrig istället för en koalitionsregering. Det stod i fullständig motsats till Maos tidigare och nuvarande *teorier*. Men det var en enorm förändring i den objektiva situationen. Nej, säger kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters, detta stämde helt överens med Maos *teorier*. Det skedde ingen grundläggande förändring i situationen. Med andra ord: allmänt inbördeskrig är lika med allmänt klassarbete; att krossa den borgerliga statsmakten är lika med att konsolidera den borgerliga statsmakten. Har inte ”dialektiken” här gått så långt att den blir vulgär sofism?

Vad har frågan om ”förtroende” för Mao med detta att göra? Vi noterar förändringarna och datum för förändringarna. Vad som ”kunde” hända efteråt är en helt annan fråga. Kunde kapitalismen ha återupprättats i Kina efter 1950? Naturligtvis kunde den det. Den skulle till och med kunna återupprättas idag. Förändringen i situationen ligger i det faktum att det för att återupprätta den skulle krävas att den statsapparat som inrättades 1949-50 skulle krossas. Undergräver byråkratins politik objektivt den kinesiska revolutionens erövringar? Naturligtvis gör den det, idag likaväl som 1949. Men samtidigt var dessa *erövringar* mycket verkliga och mycket synliga 1949. En ny stat hade uppstått som, enligt den marxistiska statsteorin och den trotskistiska teorin om en permanent revolution, bara kunde kallas en arbetarstat.

Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters förvirrar frågan genom att plötsligt införa begreppet att gå ”mot kapitalismens sista fästen”. Detta är inte, och har aldrig varit, ett kriterium för att avgöra om en arbetarstat existerar eller inte. Faktum är att ”kapitalismens sista fästen” än i dag inte har eliminerats från Polen, Tyska demokratiska republiken och Jugoslavien. De hade inte eliminerats från Sovjetunionen förrän i slutet av 1920-talet, början av 1930-talet. Ändå förnekar ingen i vår rörelse att vi i dessa fyra fall har att göra med arbetarstater. Varför skulle samma definition vara felaktig för Folkrepubliken Kina, innan ”kapitalismens sista fästen” hade eliminerats? Att hoppa från ”ekonomins avgörande sektorer” till ”de sista fästena” gör det praktiskt taget omöjligt att bedöma vilken klass som verkligen utövar makten i de flesta, om inte alla, länder i världen.

Vi är fast övertygade om att proletarietets diktatur inte kommer och inte bör eliminera ”kapitalismens sista fästen” ända från det ögonblick då den upprättas. Kamrat Trotskij var av samma åsikt. Han skrev 1934:

Den amerikanska sovjetiska regeringen kommer att ta hand om de viktigaste delarna av ert ekonomiska system: bankerna, nyckelindustrierna, transport- och kommunikationssystemet. Den

⁵ Den bästa källan om denna omvälvning är fortfarande Jack Beldens bok *China Shakes the World*.

kommer sedan att ge bönderna, småhandlarna och affärsmännen lång tid att tänka över saken och se hur bra den nationaliserade sektionen inom industrin arbetar. [[Om Amerika skulle bli kommunistiskt](#)].

Bör vi nu revidera den bedömningen? Slutligen passar det inte för kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters att göra lättsinniga kommentarer om en viktig teoretisk fråga:

Verkligen? Var Maos ”nya demokrati”-linje bara en rationalisering för att undvika att erkänna att han egentligen hade genomfört den socialistiska revolutionen? För att undvika att ge efter för trotskismens frestelser? [s. 724.]

Vi behandlar inte linjen om ”ny demokrati” i allmänhet. Vi behandlade den specifika maoistiska definitionen av Folkrepubliken Kina, som proklamerades i oktober 1949, som en stat med så kallad ny demokrati, delvis borgerlig och delvis arbetarklass. För oss har en sådan stat aldrig existerat, kan inte existera och kommer aldrig att existera.

I Kina etablerade Mao en arbetarstat *trots* sin teori om ”ny demokrati”. Men det faktum att han höll fast vid denna teori fick katastrofala konsekvenser, i första hand för Indonesiens kommunistiska parti, som imiterade hans teori istället för att imitera hans praktik. Av den anledningen segrade den borgerliga kontrarevolutionen och inte den socialistiska revolutionen i Indonesien. Kostnaden för denna teori uppgick till mellan en halv miljon och en miljon kommunister, arbetare, bönder, ungdomar och intellektuella som massakrerades enbart i Indonesien. Det finns ingen anledning att dra billiga skämt om denna fråga.

Ja, vägran att teoretiskt sammanfatta det han hade gjort i praktiken var ett stort politiskt brott av Mao, säkert ett mycket större brott än att skjuta upp exproprieringen av de sista kapitalisterna i Shanghai i ett par år. (De flesta av kapitalisterna i Shanghai flydde från fastlandet 1949-50. De hade röstat med fötterna i frågan om Folkrepubliken Kinas klasskaraktär. Den rösten var helt i överensstämmelse med deras klassintressen och med vår definition av deras klasskaraktär). Ja, för en byråkrat av stalinistiskt ursprung som Mao var det svårare att erkänna att Trotskij och Vänsteroppositionen hade haft rätt i den *grundläggande strategiska frågan* för underutvecklade länder – nödvändigheten av proletariats diktatur i allians med de fattiga bönderna som det enda sättet att lösa jordbruks- och nationalitetsfrågan – än att störta kapitalismen i Kina. Man kan dra slutsatser av detta om den maoistiska byråkratins natur. Men det är otillåtet att dra slutsatser om Folkrepubliken Kinas klasskaraktär – slutsatser som dessutom i praktiken skulle innebära att Mao hade haft rätt och att den största bondeupproret i historien kunde lyckas ... utan att proletariats diktatur upprättades.

13. För att förbli helt konsekventa med sin ursprungliga revisionism av det som bestämmer en stats sociala karaktär, måste kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters nu försvara denna revisionism gentemot det förflutna. Utan att blinka skriver de:

Genom att betona arbetarnas maktutövning genom sovjeterna hänvisade de [Lenin och Trotskij] ofta [!] till att arbetarnas stat existerade från den tidpunkt då de bolsjevikledda sovjeterna tog makten 1917, till och med före de ekonomiska omvandlingarna.

Med stalinismens uppkomst upphävdes dock de ryska arbetarnas och fattiga böndernas politiska erövringar på viktiga områden... .

Detta belyste vikten av att omvandla ägandeförhållandena för att upprätta arbetarklassens styre. Det var inom denna ram som Trotskij började [!] granska omvandlingsprocessen i Sovjetunionen och betonade de viktiga ekonomiska åtgärder som genomfördes först 1918. [s. 721.]

Därefter följer ett citat från en polemisk artikel som Trotskij skrev 1933. Ett enda citat, i motsats till *alla* programmatiska uttalanden från bolsjevikerna, från de första kongresserna i Komintern, från Internationella vänsteroppositionen och från Fjärde internationalen själv, som

alla definierar den sovjetmakt som etablerades genom oktoberrevolutionen som proletariats diktatur. Är det ett seriöst sätt att hantera Trotskij's arv, för att inte tala om Lenins?

Trotsky skrev flera grundläggande och detaljerade analyser av den ryska revolutionen, och av oktoberrevolutionen i synnerhet. För att bara nämna de viktigaste: hans monumentala *Ryska revolutionens historia*; hans Köpenhamnstal; hans artikel "Arbetarstaten, termidor och bonapartism"; hans bok *Den förrådade revolutionen*; styckena om Sovjetunionen i *Övergångsprogrammet*; styckena om Sovjetunionen i *Till marxismens försvar*; hans artikel "Tre uppfattningar om den ryska revolutionen". I ingen av dessa grundläggande texter – varav fem för övrigt skrevs *efter* artikeln från 1933 som citeras av nämnda kamrater – finns någon revidering av den klassiska ståndpunkten att oktoberrevolutionen upprättade proletariats diktatur i Ryssland. I ljuset av dessa bevis framstår idén att det fanns en borgerlig stat i Ryssland fram till de massiva nationaliseringarna sommaren-hösten 1918 som löjlig.

Den förrådade revolutionen är den mest detaljerade och noggranna analysen av Sovjetunionen och stalinismen som Trotsky har skrivit. Återigen är den skriven efter artikeln från 1933, vid en tidpunkt då Trotsky säkert hade förstått "stalinismens uppkomst" och det faktum att de ryska arbetarnas och fattiga böndernas politiska erövringar hade "upphävts på viktiga områden". Ändå finner vi inte ett enda omnämnande av Clark-Feldman-Horowitz-Waters teori om att proletariats diktatur egentligen började först 1918 och att Ryssland förblev en borgerlig stat fram till slutet av 1918. Istället finner vi ett citat från bolsjevikpartiets officiella program från 1918, ett citat som återges med fullt godkännande:

"Oktoberrevolutionen i Ryssland har förverkligat proletariats diktatur. . . ." ([Den förrådade revolutionen](#), s 26))

Behöver man lägga till några fler kommentarer?

14. Idén att det inte fanns någon arbetarstat i Kina efter 1949–50 och ingen arbetarstat i Ryssland mellan oktober 1917 och hösten 1918 leder till de märkligaste teoretiska slutsatser mot bakgrund av de omvälvande händelser som inträffade vid dessa tidpunkter.

I Ryssland bildades Röda armén före de omfattande nationaliseringarna sommaren-hösten 1918. Fråga: Kan man ha en borgerlig stat med en arbetararmé? Ännu en fråga: Var Röda armén en arbetararmé från början? Ytterligare en fråga: Gjorde bourgeoisin väpnat uppror mot sin egen stat? Slutlig fråga: Vilken roll spelade den centrala statsapparaten under inbördeskriget 1918? Vilken klass grundade den sig på? Var den "vacklande"? Var den tveksam? Förutom armén är utrikespolitiken och konstitutionella rättigheter bland de viktigaste kännetecknen på en stat. Var det en borgerlig stat som slöt freden i Brest-Litovsk, som gjorde de passionerade internationalistiska uppmaningarna till den internationella arbetarklassen, eller som djärvt utnämnde den skotska arbetsledaren McLean till Sovjetrysslands konsul i Glasgow? Var den sovjetiska konstitutionen från sommaren 1918, som utfärdades före de "viktiga ekonomiska åtgärderna 1918", en borgerlig stats konstitution? Ser ni inte hur löjliga ni gör er själva genom att försöka vara "konsekventa" revisionister i frågan om arbetarländernas födelse och de kriterier som används för detta?

Ännu tydligare är fallet Kina. Koreakriget bröt ut hösten 1950, inte 1952–53. Ändå vill kamraterna Clark, Feldman, Horowitz och Waters få oss att tro att det var ett krig mellan en kinesisk borgerlig stat och världsimperialismen. Kanske var det "bara" en antiimperialistisk konflikt, ett "nationellt befrielsekrig"? Kanske ställde det inte två olika samhällsordningar och två antagonistiska klassläger mot varandra? Vem kan på allvar försvara en sådan tes mot bakgrund av de historiska bevisen? Hur kan vi, utan att falla i fällan med mensjevikernas tvåstegsrevolutionsteori, hävda att Folkets befrielsearmé, som besegrade den amerikanska

(och internationella) imperialismen i Korea, var armén ... i en borgerlig stat (kanske en stat med ”ny demokrati”)?

15. Vi nämner inte mensjevnikernas tvåstegsteori om revolutionen av en slump. De logiska slutsatserna av kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters uppfattning om vad som avgör en arbetarstat i ett underutvecklat land slår hårt mot teorin om den permanenta revolutionen.

Denna teori sammanfattas av Trotskij själv i följande formulering:

Med hänsyn till länder med försenad borgerlig utveckling, särskilt de koloniala och halvkoloniala länderna, innebär teorin om den permanenta revolutionen att en fullständig och genuin lösning på deras demokratiska uppgifter och frågan om nationell frigörelse *endast är möjlig genom proletariats diktatur...* [[Den permanenta revolutionen](#). Vår kursivering.]

När löstes då jordbruksfrågan, som den nationellt demokratiska revolutionens huvuduppgift, i Ryssland? När utfärdades dekretet om jorddelning? I slutet av 1918? Eller omedelbart under oktoberrevolutionen? Men om en borgerlig stat är kapabel att frigöra bönderna, om det inte är proletariats diktatur som genomför denna grundläggande uppgift, vad återstår då av teorin om den permanenta revolutionen? I sitt svar i förväg till kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters, i sin polemik med Radek, preciserar Trotskij i *Den permanenta revolutionen*:

„, den *verkliga* proletariats och böndernas demokratiska diktatur, dvs. den som verkligen förstörde autokratins och slaveriets regim och tog jorden från feodalherrarna, inte ägde rum *före* Oktober utan *endast efter*; den ägde, för att använda Marx' ord, rum i form av *proletariats diktatur med stöd från bondekriget* – och började sedan, några månader senare, att växa över i en socialistisk diktatur. Är *detta* verkligen så svårbegripligt? Kan man ha olika uppfattningar om denna fråga *idag*? [Ibid., s 58]

Långt ifrån att uppstå först när ”kapitalismens sista fästen” har eliminerats, är med andra ord proletariats diktatur, en *förutsättning* för att lösa jordbruksfrågan och *växer* över till en expropriering av kapitalisterna (som kan genomföras i olika etapper). Annars skulle den vara identisk med en proletär revolution i ett imperialistiskt land, dvs. alla de särdrag som den ojämna och kombinerade utvecklingen har i relativt efterblivna länder, som ligger till grund för den, skulle gå förlorad.

Teorin om den permanenta revolutionen förutsätter därför inte en *samtidig* lösning av revolutionens nationellt-demokratiska och socialistiska uppgifter. Vad den förutsätter är att upprättandet av proletariats diktatur är en förutsättning för att lösa de nationellt-demokratiska uppgifterna, åtföljt av en *inledande* – men ingalunda fullständig – lösning av de socialistiska uppgifterna. Genom att skjuta upp upprättandet av proletariats diktatur till efter att de nationella-demokratiska uppgifterna har lösts, till och med till dess att alla socialistiska uppgifter har lösts, lämnar kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters teorin om den permanenta revolutionen hängande i luften. Om böndernas befrielse kan lösas utan att proletariats diktatur upprättas, kan man undra hur proletariatet, som en liten minoritet av befolkningen, under dessa omständigheter skulle kunna uppnå eller överhuvudtaget upprätthålla en allians med en betydande del av bönderna för att upprätta sin diktatur.

16. Drivna av en önskan att uppnå en ”konsekvent begynnande revisionism” (citationstecknen avser naturligtvis inte ett citat) har kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters nu kommit fram till en häpnadsväckande teori som *generaliserar* en ny ”övergångsperiod” med ”arbetar- och bonderegeringar” mellan krossandet av den borgerliga staten och upprättandet av proletariats diktatur.

Att detta är en *ny* teori – dvs. en revidering av Kommunistiska internationalens och Fjärde internationalens traditionella teori i denna fråga – går inte att ifrågasätta. Det räcker att läsa det relevanta kapitlet i *Övergångsprogrammet*, där det står:

Formeln ”arbetar- och bonderegering” dök först upp i bolsjevikernas agitation 1917 och antogs definitivt efter oktoberrevolutionen. När allt kommer omkring var den inte något annat *än en populär på den redan införda proletära diktaturen*. [Leon Trotskij: [Övergångsprogrammet](#), s. 133. Vår kursivering.]

Kapitlet utvecklar vidare det pedagogiska värdet av en sådan agitatorisk slogan som används av revolutionära marxister, medan de opportunistiska arbetarklasspartierna, som fortfarande åtnjuter stöd från majoriteten av arbetarna, vägrar att bryta sitt klassamarbete med bourgeoisin. Och sedan avslutas det med:

Är det möjligt att skapa en sådan regering genom de traditionella arbetarorganisationerna? Tidigare erfarenhet visar, som vi redan påpekat, att det minst sagt är högst osannolikt. Man kan emellertid inte i förväg bortse från den teoretiska möjligheten att de småborgerliga partierna, inklusive stalinisterna, av helt exceptionella omständigheter (krig, nederlag, ekonomiskt sammanbrott, massornas revolutionära tryck) kan drivas att gå längre än de själva önskar på vägen mot en brytning med bourgeoisin. Hur som helst kan det inte råda någon tvekan om en sak: även om denna högst osannolika variant skulle bli verklighet någon gång och någonstans och en arbetarregering i den ovan nämnda betydelsen verkligen skulle bildas, då skulle den bara utgöra en kort episod på vägen mot den verkliga proletära diktaturen. [Ibid.]

Vårt program säger därför tydligt:

A. Normalt sett är arbetarnas och böndernas regering, i den mån den förverkligar ett anti-borgerligt och antikapitalistiskt program, synonymt med proletariatets diktatur (dvs. den kan inte genomföra det programmet utan att förstöra bourgeoisins statsmakt och låta arbetarklassen erövra den politiska makten).

B. Undantagsvis skulle traditionella klassamarbetande arbetarorganisationer kunna upprätta en sådan arbetar- och bonderegering utan att först krossa den borgerliga staten. Men detta är högst osannolikt.

C. Även i så fall skulle detta bara vara ”en kort episod” före upprättandet av proletariatets diktatur.

Detta är inget annat än en sammanfattning av vad den fjärde kongressen för Kommunistiska internationalen själv uttalade i frågan, i sina ”Tesar över internationalens taktik” avsnitt 11, ”Arbetarregeringen”, som – liksom alla programdokument från de fyra första kongresserna för Kommunistiska internationalen – också ingår i vårt program. Om vi bortser från fallen med ”liberala (borgerliga) arbetarregeringar” och socialdemokratiska regeringar som håller sig inom det borgerliga samhällets normala gränser, finner vi i den resolutionen tre slutliga varianter av ”arbetar”-regeringar (”arbetare och bönder”): två som huvudsakligen bygger på reformisterna, som börjar bryta med kapitalismen men ännu inte störtar den borgerliga statsmakten; och den sista huvudsakligen baserad på kommunisterna, som uttryckligen identifieras med proletariatets diktatur. [[Kominterns fjärde kongress](#)]

Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters har nu vänt upp och ner på allt detta. Enligt dem

A. Är arbetar- och bonderegeringar aldrig identiska med proletariatets diktatur.

B. Arbetar- och bonderegeringar som håller sig inom den borgerliga statens gränser blir, istället för att vara ”exceptionella” och ”högst osannolika”, den allmänna regeln.

C. Istället för att vara begränsad till fall där traditionellt klassamarbetsvilliga partier utgör denna variant av en ”arbetar- och bonderegering”, utvidgas nu kombinationen av en sådan

regering med en överlevande borgerlig stat till alla de fall där revolutionära partier, inklusive bolsjevikerna själva, leder revolutionen.

D. Istället för en ”kort episod” kan denna kombination av en ”arbetar- och bonderegering” med en borgerlig stat och utan dubbelmakt (av någon diffus anledning vill kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters inte på något sätt införa detta begrepp i analysen av vad som hände under alla socialistiska revolutioner, utom den ryska) nu pågå i flera år (tre, fyra eller till och med fem år i Östeuropa, Vietnam och Kina).

En sådan genomgripande revidering av vår traditionella programmatiska ståndpunkt i denna fråga motiveras i huvudsak med behovet att ”generalisera” nya erfarenheter som uppstått efter andra världskriget. Men den enda ”nya erfarenheten” som motiverar en liten modifiering av Trotskijs formuleringar är fallet Kuba. Där ställdes vi inför ett ledarskap som varken var revolutionärt marxistiskt eller grundade sig på de traditionella arbetarorganisationerna. Under förhållanden med enorma massmobiliseringar lyckades det bryta med bourgeoisin och imperialismen (vilket för övrigt var betingat av en splittring i dess egna led), vilket ledde till upprättandet av en arbetarstat i slutet av 1960. Man kan säga att ”arbetar- och bonderegeringen” varade i ungefär ett år, och att man utifrån frågan om statens karaktär under den perioden hade en situation med dubbelmakt: framväxande organ för arbetarmakt (bland dem i första hand den beväpnade milisen) snabbt sönderfallande rester av den borgerliga staten (främst inom centralförvaltningen, rättsväsendet och utbildnings- och ideologisystemet).

I fallet med Kina och Jugoslavien kan man tillämpa begreppet ”arbetar- och bonderegeringar” på mycket korta perioder då ett ”traditionellt arbetarparti” satt vid makten men ännu inte helt hade krossat den borgerliga staten. Detta skulle omfatta cirka sex månader i fallet Jugoslavien (1945) och mellan sex månader och ett år i fallet Kina (1949-1950). I vart och ett av dessa fall visade sig dock Trotskijs förutsägelse vara korrekt: detta var bara ”korta episoder” på vägen mot proletariats diktatur. För att förbli konsekvent med den marxistiska statsteorin, kan man återigen säga att det under dessa ”korta episoder” rådde en situation med dubbelmakt, där resterna av den borgerliga statsmakten snabbt föll samman och krossades och element av proletär diktatur (arbetarnas makt, om än i en extremt byråkratiserad form) snabbt infördes.

Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters förnekar att detta var vår inställning till den kubanska frågan (s. 726). Men just det citat som de återger ur dokumentet från den sjätte världskongressen om Kuba säger helt klart motsatsen. Det påpekar att det från och med vårensommaren 1959 hade skapats element av arbetarmakt (milis och folkdomstol), men att den kapitalistiska staten ännu inte hade krossats fullständigt och att den krossades fullständigt i oktober 1960. Om man vill kalla denna ”övergångsperiod” på ungefär ett år för en ”arbetar- och bonderegering” under förhållanden med dubbelmakt, har vi inga invändningar. Men vad har detta att göra med en arbetar- och bonderegering som verkar under en borgerlig stat utan dubbelmakt, utan att det uppkommer element av arbetarmakt redan från ”övergångens” början?

Man skulle kunna hävda att hela denna diskussion är lite trasslig. Talar vi inte om samma process, även om vi använder olika ord? En sådan kommentar skulle inte ta hänsyn till de farliga politiska konsekvenserna av den nya *allmänna* teoretiska ståndpunkten hos nämnda kamrater. För om krossandet av den borgerliga statsapparaten och kapitalisterna (att de ”utplånas”, som dessa kamrater uttrycker sig i relation till Kampuchea på s. 719) inte är en tillräcklig förutsättning för uppkomsten av en arbetarstat, kommer vi farligt nära den maoistiska, subjektivistiska revideringen av marxismen, där något kompletterande element, utanför de grundläggande kriterierna för klassmakt och klassens existens, ersätter dessa som ”avgörande”. I fallet med kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters är detta ”avgörande” kriterium massmobiliseringar (även om de är byråkratiskt kontrollerade). Men detta ställer

dem inför ett allvarligt problem just där de anser att deras argument är starkast, dvs. i de länder där omfattande nationaliseringar av storkapitalet ägde rum under ledning av småborgerliga nationalisterna (s. 716).

Låt oss ta de klassiska exemplen med Nasser-Egypten eller Algeriet under Ben Bella. Vad var den grundläggande skillnaden mellan dessa fall och Östeuropa (förutom Jugoslavien förstås) 1946–1949? Omfattningen av nationaliseringarna? Verkligen inte. Avsaknaden av massmobiliseringar? Men massmobiliseringarna i dessa två fall var *mycket större* och inte mer begränsade än de i Östeuropa. Faktum är att vi vid flera tillfällen bevittnade massdemonstrationer i Kairo med flera miljoner arbetare och bönder, de största under 1900-talet fram till den iranska revolutionen, och möjligen lika stora som dessa.

Skillnaden mellan Egypten och Algeriet å ena sidan och Östeuropa å andra sidan ligger någon annanstans. Den kan enkelt förklaras med hjälp av den klassiska marxistiska statsteorin. *Bourgeoisins makt som klass var inte brutal*. Det skedde ingen grundläggande förändring av lagstiftningen som gjorde det olagligt att förvärva privat äganderätt till produktionsmedlen. Det skedde ingen undertryckning av den största delen av privat egendom, som i sådana underutvecklade länder är privat egendom i form av mark och affärslokaler (på landsbygden och i städerna), och inte industri eller banker. Bourgeoisin som klass hade därför inte försvunnit (endast dess översta skikt av monopolister hade förlorat sin egendom, och även de hade i många fall fått betydande ersättning för den nationaliserade egendomen). Därför tenderade småborgerliga officerare vid makten att utnyttja sina positioner för att ackumulera privat kapital (genom korrupktion, stöld, höga löner, höga befattningar inom den nationaliserade sektorn etc.) i stor skala. Det var därför bara en tidsfråga innan storskaliga privata kapitalistiska entreprenörer skulle återuppstå, först inom jordbruket (där de egentligen aldrig hade undertryckts, bara minskat) och inom byggbranschen, därefter även inom industrin. Allt detta bevisar, utan någon cirkelresonemang, att staten förblev en borgerlig stat, att en borgerlig klass förblev en härskande klass (även om dess sammansättning hade förändrats), att den borgerliga statsapparaten aldrig hade krossats och att de begynnande element av dubbelmakt som utan tvekan hade uppstått, i Algeriets fall gradvis neutraliserades och eliminerades av den borgerliga staten.

Alla kriterier för att bedöma den olika händelseutvecklingen i Östeuropa å ena sidan och Egypten och Algeriet å andra sidan är därför de klassiska kriterierna för klassherravälde, för kapitalistklassens existens och herravälde, för statens borgerliga karaktär i dess funktion att försvara och reproducera det privata ägandet av produktionsmedlen och kapitalackumuleringen *som sociala institutioner* (vilket skiljer sig helt från att upprätthålla privat ägande i varje enskilt företag). Om man överger dessa grundläggande materialistiska kriterier till förmån för något konstigt nytt schema – om än bara i fallet Kampuchea, för att inte tala om Östeuropa och andra länder – kommer man bara att skapa stor förvirring bland revolutionärer över hela världen när det gäller att bedöma händelseförloppet – inklusive revolutionära händelser – i andra halvkoloniala och relativt underutvecklade länder.

Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters försöker dra nytta av det faktum att majoriteten i Förenade sekretariatet krävde att de vietnamesiska trupperna skulle dras tillbaka från Kampuchea i januari 1979, samtidigt som Peking och imperialisterna gjorde det (s. 708). Detta argument är värdelöst. Vi intar inte våra politiska ståndpunkter bara genom att säga motsatsen till vad imperialisterna säger. Vi intar våra ståndpunkter utifrån det globala proletariats och världsrevolutionens övergripande intressen, på grundval av objektiva analyskriterier. Imperialismens ståndpunkter är visserligen en del av denna analys. Men de är inte den enda. I flera fall är de inte ens den viktigaste.

1956 inledde imperialismen en våldsamt kampanj för att få de sovjetiska trupperna att dra sig tillbaka från Ungern. I Paris hölls en stor högerdemonstration med tiotusentals deltagare, ledd av praktiskt taget alla borgerliga politiker som marscherade under den parollen. Detta hindrade inte trotskisternas överväldigande majoritet – både de som var organiserade i Fjärde internationalen och de som agerade under Internationella kommittén för den fjärde internationals fana – från att försvara samma paroll.

När invasionen av Tjeckoslovakien ägde rum i augusti 1968 inträffade samma sammanträffande (och anhängare av invasionen bland kommunistpartiernas ledningar försökte dra nytta av detta sammanträffande, precis som ovan nämnda kamrater gör nu). Imperialisterna och alla borgerliga krafter över hela världen krävde att Warszawapaktsarméerna skulle dra sig tillbaka från Tjeckoslovakien. FI gjorde enhälligt samma sak.

Låt oss tillägga att både i fallet Ungern och Tjeckoslovakien var imperialisternas kampanj för truppernas tillbakadragande mycket större, mycket mer högljudd och mycket mer enhällig än imperialisternas kampanj för de vietnamesiska truppernas tillbakadragande från Kampuchea.

Det finns en ironisk sida av denna fråga. Ett av de argument som SWP-ledningen framförde för att rättfärdiga sitt offentliga brott med den majoritetsvalda ledningen för Fjärde internationalen 1953–54 var att Pablo, dåvarande sekreterare för Internationella sekretariatet för FI, påstods vara mot att föra fram parollen om ett omedelbart tillbakadragande av sovjetiska trupper från den Tyska demokratiska republiken efter arbetarnas uppror i juli 1953. Vi anser att SWP-ledningens bedömning av FI:s internationella sekretariats verkliga ståndpunkt i det fallet var felaktig. Vi har flera gånger förklarat att vi var för ett sådant tillbakadragande. Men med tanke på den militära situationen i Centraleuropa och det kalla kriget vid den tidpunkten måste man erkänna att risken för att ett sådant tillbakadragande nästan omedelbart skulle följas av en ockupation av DDR av västtyska borgerliga trupper och en återgång till kapitalistiska ägandeförhållanden var lika stor som risken för en ockupation av Kampuchea av den kapitalistiska thailändska armén eller en återgång till kapitalistiska ägandeförhållanden i Kampuchea i händelse av ett tillbakadragande av de vietnamesiska trupperna.

18. Frågan om det vid vissa tillfällen är möjligt för den internationella arbetarklassen att inta ståndpunkter som *verkar* likna vissa imperialisters – vi säger *verkar* likna, för i alla ovan nämnda fall var dynamiken i vårt krav på tillbakadragande av trupper från byråkratiserade arbetarstater från andra arbetarstaters territorium en del av en övergripande ståndpunkt som syftade till att försvaga imperialismen och stärka världsrevolutionen, en del av ett övergripande program och en strategisk linje som kombinerar vår kamp för permanent revolution i kolonierna och halvkolonierna, för socialistiska revolutioner i de imperialistiska länderna, för politiska revolutioner i de byråkratiserade arbetarstaterna – är en del av en större fråga. Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters säger: ”... . i alla de fall där en militär konflikt bryter ut är det nödvändigt att söka en grundläggande förklaring i klasskampens konkreta omständigheter. . .” (s. 714). Formulerad på det absoluta och ensidiga sättet är definitionen felaktig. Den väcker och reviderar återigen allmänna problem i den marxistiska teorin.

Klasskampen är en central motsättning i det kapitalistiska produktionssättet. Men den är inte den enda motsättningen. Kapitalistisk konkurrens, interimperialistisk konkurrens, är en annan av dessa grundläggande motsättningar. Den kan inte reduceras till klasskampen mellan kapital och arbete. Faktum är att kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters själva upplever att det finns ett problem här, när de skriver: ”Vår tid är en tid av imperialistiska krig och arbetarrevolutioner” (s. 715). Men imperialistiska krig är per definition inte krig mellan kapital och arbete. De är krig som provoceras fram av konflikter inom kapitalistklassen [eller, om man vill vara mer precis, av de explosiva inre motsättningarna i det kapitalistiska produktionssättet som leder till våldsamma konflikter mellan olika imperialistiska makter].

Även om imperialistiska länders erövringskrig mot halvkoloniala länder (som det kinesisk-japanska kriget), de givetvis berör arbetarklassen och bönderna, så tar de dessutom i allmänhet, åtminstone i sitt första skede, formen av en militär konflikt mellan olika delar av världsbourgeoisin: en del av den imperialistiska bourgeoisin som försöker krossa en del av den halvkoloniala bourgeoisin (som är sammanflätad med element från förkapitalistiska härskande klasser).

Om vi vill generalisera den analysen måste vi alltså säga att militära konflikter växer fram ur det befintliga produktionssättets inre motsättningar, och uttrycks som konflikter *antingen mellan klasser eller mellan fraktioner* (separata grupper) *av klasser*. Annars skulle man inte kunna förklara koloniala erövringskrig eller de interimperialistiska krig som utkämpades under 1900-talet.

Varför skulle den formeln, som är tillämplig på två världskrig, inte vara tillämplig på dagens världsrealitet, där olika byråkratiska kaster härskar över olika arbetarstater? Vi vet att kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters drar sig för uppfattningen att byråkratin är en parasitisk utväxt *ur arbetarklassen*. Vi ska återkomma till de allvarliga teoretiska misstag som följer av ett sådant förnekande. Men det är svårt att förneka att den militära konflikten mellan den ungerska revolutionen och den sovjetiska byråkratin – för att ta det tydligaste exemplet – var en konflikt mellan arbetarklassen och byråkratin, som försvarade sin makt och sina privilegier, och inte ett direkt uttryck för klasskampen mellan kapital och arbete.

Världskapitalismen fruktade verkligen en arbetarrådsrepublik i Ungern. Trots allt sitt demagogiska skrikande mot den sovjetiska invasionen var den verkligen inte olycklig över att arbetarråden krossades. Men det betyder inte att den militära konflikten var en konflikt mellan imperialismen och arbetarklassen. Moskva ingrep inte i Ungern som ett verktyg för imperialismen, dvs. den återställde inte privat ägande och kapitalism där. Det vi hade där var en konflikt mellan arbetarklassen och det byråkratiska skiktet, inte mellan två olika klasser.

Det som gäller för byråkratins militära ingripanden mot politiska revolutioner gäller i ännu högre grad för konflikter mellan byråkratier. Ingen förnekar att de har ett visst samband med klasskampen, med imperialismens kontrarevolutionära strävanden på global nivå osv. Vad vi förnekar är att de är direkta uttryck för klasskampen. I dessa konflikter försvarar de olika byråkratiska kasterna i första hand sina egna materiella intressen och inte imperialismens intressen. Peking är varken ett verktyg eller en marionett för Washington. Dess huvudsakliga syfte är att försvara och öka sin egen makt och sina privilegier. Dess manövrer med imperialismen är en funktion av detta huvudsakliga syfte. Om man framställer saker på ett annat sätt, om man antar att fredlig samexistens och, mer generellt, ”eftertraktade allianser med imperialismen” inte är medel för att uppnå byråkratins politiska mål, utan själva det grundläggande slutmålet för denna politik, då bryter man med den historiska materialismen. För då antar man att det inte är materiella intressen utan någon annan mystisk faktor som är den grundläggande förklaringen till den politiska aktiviteten hos sociala krafter, klasser, underfraktioner av klasser eller kaster.

19. När det gäller frågan om möjligheten till krig mellan byråkratiserade arbetarstater är kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters på full reträtt. I sina inledande bidrag till Indokina-diskussionen uteslöt de praktiskt taget sådana krig, med undantag för ”gränsincidenter”.

Nu accepterar de möjligheten av sådana krig, om än begränsade. De skriver:

Sammanfattningsvis: de byråkratiska kasterna agerar utifrån materiella egenintressen och självbevarelsedrift. De kan tvingas gå i krig för att försvara arbetarstaten, från vilken de hämtar sina privilegier, mot hot från imperialismen. De kan besluta att gå i krig för att kväsa ett allvarligt hot

om en politisk revolution. För att främja sina eftertraktade allianser med imperialismen kan de till och med gå i krig för att försöka förhindra spridningen av den socialistiska revolutionen.

Å andra sidan utgör arbetarklassen i arbetarstaterna en formidabel kontroll av kastens förmåga att helt enkelt agera som de vill på den internationella arenan. [s. 714]

Vi håller helt med om den bedömningen. Men den är ofullständig på minst två punkter – och därför inkonsekvent. Av de tre varianterna av krig som förs av byråkratiserade arbetarstater gäller den första ett krig mot borgerliga stater. Detta är inget nytt att diskutera. Men varför begränsa möjligheterna till krig som förs av ”byråkratiska kaster” till endast två fall, var och en riktad mot en pågående revolution (antingen en politisk eller en socialistisk)? Om man accepterar det inre väsendet i formuleringen: ”de byråkratiska kasterna agerar utifrån materiellt egenintresse och självbevaringsdrift”, finns det ingen anledning att anta att ”byråkratiska kaster” aldrig skulle kunna gå i krig mot andra byråkratiserade arbetarstater, även om det inte pågår någon politisk revolution där, men när den andra arbetarstatens politik allvarligt hotar försvaret av deras egen ”makt och privilegier” så som de förstår det.

Argumentet att arbetarklassen i den nämnda staten utgör en formidabel kontroll av kastens förmåga att ”helt enkelt agera som de vill på den internationella arenan” är verkligt men relativt. Vi säger ju samma sak om den imperialistiska bourgeoisin. Imperialisterna i USA, Storbritannien, Frankrike och Västtyskland har under de senaste åren inte heller kunnat ”agera som de vill på den internationella arenan”, särskilt mot den växande iranska revolutionen, just av den anledningen. Visst har bourgeoisin som klass större handlingsfrihet på den internationella arenan än byråkratiska kaster som kaster. Men det betyder inte att byråkratin inte har någon handlingsfrihet alls, och att varje våldsam handling den företar sig på internationell nivå i sista hand antingen ligger i arbetarklassens eller kapitalisternas intresse. När allt kommer omkring kunde det sovjetiska proletariatet inte förhindra den militära invasionen av Tjeckoslovakien.

Faktum är att kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters kommer mycket nära att erkänna denna möjlighet till en tredje typ av krig mellan arbetarstater när de skriver:

Med tanke på att det finns separata och distinkta byråkratiska kaster i var och en av arbetarstaterna (utom Kuba) finns det en materiell grund för divergerande intressen och, som en följd av detta, skillnader i politik och åsikter. Även om dessa skillnader inte har något gemensamt med hotet om en politisk revolution, är de ändå en ständig utmaning för vart och ett av de byråkratiska intressena...

Varje byråkratisk kast som påverkas av en sådan utveckling skulle naturligtvis vilja sätta stopp för den. Men det kan den inte alltid göra. Militära åtgärder är en sista utväg och är i sig förenade med faror. s. 713–714.]

Återigen håller vi helt med. Men innebär inte hela detta resonemang åtminstone *möjligheten* till en sådan typ av ”militär aktion”? Och det är ju det som debatten handlar om. Att försöka dölja sina spår genom att hävda att byråkratin inte *alltid* kan gå i krig är ett ganska barnsligt debattknep. Har vi någonsin sagt motsatsen? I samma kategori av att slå ner halmgubbar som man själv har ställt upp finns kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters ”argument” (s. 713) att Kreml inte gick i krig mot Rumänien, som utmanar dess auktoritet i vissa frågor. Självklart. Vem förutspådde ett sådant krig? Vi har noggrant gjort skillnad mellan inter-imperialistiska krig, som har sin grund i kapitalismens ekonomiska rörelselagar, och inter-byråkratiska krig, som inte har sin grund i de ekonomiska rörelselagar som finns i det samhälle som befinner sig i övergången mellan kapitalism och socialism. Vi har verkligen insisterat på att dessa krig är och förblir undantag och inte regel. Men just det faktum att de är *möjliga*, att de faktiskt redan har inträffat, gör det nödvändigt att inta en principiell hållning gentemot dem.

För att *undvika* att inta en sådan principiell ståndpunkt, påpekar nämnda kamrater en ”dödlig brist” i vårt resonemang:

Han belyser spänningen mellan de byråkratiska kasterna, snarare än klasskampen, som ligger till grund för denna spänning. Han utelämnar helt specifika utvecklingar i klasskampen som kan tvinga kasterna att ta till sådana extrema åtgärder. [s. 713.]

Det är redan lite märkligt att framställa konflikten mellan ungerska och tjeckoslovakiska arbetare och den sovjetiska byråkratin som en ”specifik utveckling i klasskampen”. Gjorde dessa arbetare revolt mot kapitalistklassen? Har byråkratin blivit en klass? Det är ännu märkligare – och återigen infantilt – att förvirra frågan genom att plötsligt införa ordet ”utelämnar helt” i polemiken. Var och när utelämnade vi ”helt” hänvisningar till imperialism, världsrevolution, arbetarklassen och klasskampen i vår analys av den vietnamesiska arméns invasion av Kampuchea, den kinesiska arméns invasion av Vietnam och risken för en invasion av Kina av de sovjetiska arméerna? Var inte hela vårt motstånd mot sådana invasioner baserat på övervägandet att de skadar klasskampen i de angränsande kapitalistiska länderna och på global nivå? Att imperialismen tjänar på dem och att världsrevolutionen är förloraren? Är en sådan analys ”ett fullständigt utelämnande av specifika utvecklingar i klasskampen”?

Den verkliga skillnaden sammanfattas väl av kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters själva i följande stycke:

De underliggande initiativen till dessa krig kom inte från kasterna. Kasterna agerade inte som oberoende historiska aktörer. De reagerade på påtryckningar och initiativ från de två stora stridande klasskrafterna – imperialisterna och den globala arbetarklassen. (s. 713.)

Av det faktum att byråkratin inte är en klass utan ett förhärdat parasiterande samhällsskikt (en kast) – ett faktum som vi alla är överens om – kan man dra slutsatsen att den har mindre självständighet på den internationella scenen än både imperialismen och den internationella arbetarklassen. Men nämnda kamrater utvidgar denna obestridliga sanning till den obefogade, mekaniska och schematiska slutsatsen att den inte har någon självständighet överhuvudtaget. Den slutsatsen är felaktig. Den har gång på gång visat sig vara felaktig i historien. Den kommer att visa sig vara felaktig i framtiden. Den avvärjar vår rörelse. Istället för att vara ett svar på bourgeoisins antikommunistiska propaganda är den så otillräcklig och så främmande från verkligheten att den i själva verket stärker den reaktionära ideologiska offensiven.

Låt oss ta några exempel. När den sovjetiska armén invaderade Tjeckoslovakien och Ungern, agerade den utan tvekan mot den internationella arbetarklassens intressen, det är vi alla överens om. Agerade den under imperialismens påtryckningar eller initiativ? Men vad var målet med den militära interventionen? Att stabilisera byråkratins styre i dessa länder. Överger kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters vår gemensamma tes att imperialismens mål är att återupprätta kapitalismen i Tjeckoslovakien och Ungern? Hur kan man då förklara den militära interventionen med ”påtryckningar och initiativ från de två stora konkurrerande klasskrafterna”? Avgjordes inte den interventionen främst av byråkratins önskan att befästa sin makt och sina privilegier, dvs. agerade den inte som en ”oberoende historisk aktör”? Kom ”initiativet” från Washington eller Bonn, eller kom det från Kreml?

När de kinesiska arméerna invaderade Vietnam, vad var deras mål? Att återupprätta kapitalismen i Vietnam? Det är imperialismens mål, eller hur? Men var inte Pekings mål att tvinga Hanoi att alliera sig med Peking, eller, vilket är detsamma, att i slutändan installera en byråkratisk fraktion i Hanoi som var underordnad Peking (på samma sätt som Hanoi gjorde i Kampuchea) *samtidigt som man bibehöll en arbetarstat i Vietnam*? Och om sovjetiska arméer imorgon skulle invadera Kina, skulle de då återupprätta kapitalismen där (vilket säkert är ett av huvudmålen för världs imperialismens ”påtryckningar och initiativ”)? Eller skulle de (om de lyckades) installera en byråkratisk fraktion vid makten som var underordnad dem,

samtidigt som de bibehöll en arbetarstat? Hur kan man då förneka att byråkratiska kaster i alla dessa fall ”agerar utifrån materiella egenintressen och självbevarelsedrift” och inte bara ”svarar på påtryckningar och initiativ från ... imperialisterna och världens arbetarklass”?

För att hänvisa till ett tidigare historiskt prejudikat: när den sovjetiska byråkratin i slutet av andra världskriget begick brottet att deportera bokstavligen miljoner människor från Polen, Östtyskland och Tjeckoslovakien, var det då ”som svar på påtryckningar och initiativ från ... imperialister och världens arbetarklass”? Eller agerade den på ett brutalt och barbariskt sätt för att konsolidera och öka sin egen makt och sina privilegier? Om man försöker hävda motsatsen, om man försöker ”övertyga” de polska arbetarna och bönderna om att det egentligen var Washington och inte Kreml som var ansvarigt för dessa brott, eller om man försöker ”övertyga” de tyska arbetarna om att Stalin och Ulbricht agerade ”på initiativ av världsimperialismen” i dessa fall, kommer folk bara att skratta åt en. Ingen kommer att tro på sagan, för den är helt enkelt inte sann (precis som det inte är sant att Stalin deporterade miljoner sovjetiska bönder ”på initiativ av världsimperialismen”). Om man inte har det politiska och teoretiska modet att hävda att detta är *byråkratins brott*, kommer människor – inklusive tiotals miljoner arbetare – inte ha något annat val än att tro på det imperialismen vill att de ska tro: nämligen att de är resultatet av socialismen (av socialistiska revolutioner). Att säga att det är imperialismens brott är bara att skälla på månen.

Vi vet naturligtvis att själva uppkomsten av dessa byråkratiska kaster *i sista hand* är ett resultat av det internationella imperialistiska systemets överlevnad (av att de första segrande socialistiska revolutionerna blev isolerade). Vi vet också att det förfallna kapitalismens brott och barbari är oändligt mycket större på global skala än de som begås av byråkratierna. Men att från dessa uppenbara sanningar hoppa till den ohållbara slutsatsen att byråkratins brott egentligen är imperialismens brott, eller att byråkratin begick dem ”under imperialisternas påtryckningar”, är att förlora all trovärdighet i det internationella proletariats ögon – vilket stalinisterna över hela världen upptäcker mer och mer för varje dag. Det skulle leda arbetarrörelsen in i en återvändsgränd med en grov teori och praxis om ”två läger”. Endast imperialismen kommer att vinna på en sådan oförmåga att möta dess ideologiska offensiv med ett sammanhängande och trovärdigt svar. Och ett sådant svar måste ta hänsyn till de fakta som bekräftats av femtio års världshistoria: även om den inte är en ny härskande klass, så har den byråkratiska kasten *viss* autonomi på världsscenen som en ”historisk aktör”. Vissa viktiga händelser som inträffade under denna period kan inte förklaras enbart med ”tryck” eller ”initiativ” från arbetarklassen och imperialismen, utan med byråkratins försök att befästa och utvidga sin makt och sina privilegier. De måste anklagas för de brott som den begått, så att de inte tillskrivs socialismen eller arbetarrörelsen som sådan.

20. En viktig principfråga väcks av möjligheten till krig mellan byråkratiserade arbetarstater. Vilken inställning bör vi ha till dem? Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters försöker undvika frågan genom att säga att man måste analysera varje enskilt fall i ljuset av de konkreta förhållandena i klasskampen vid varje enskilt tillfälle. Med andra ord: de försöker upplösa ett allmänt problem till ett konjunkturellt problem, ett principiellt problem till ett taktiskt problem. Vi anser att de har fel i detta och att de gör vår rörelse och överhuvudtaget socialismens sak en stor tjänst.

För att kunna undvika frågan, introducerar de återigen alla möjliga avledningsmanövrer. Det problem vi tog upp har ingenting att göra med frågan om arbetarstaters rätt och skyldighet att stödja pågående revolutioner. Det har ingenting att göra med pacifism. Det har inte heller något att göra med att vara ”neutral” i ett krig mellan arbetarstater, om ett sådant krig skulle bryta ut. Vi var i alla fall inte ”neutrala”. Vi var för att de sovjetiska trupperna skulle dras tillbaka från DDR 1953, Ungern 1956 och Tjeckoslovakien 1968. Vi var för tillbakadragandet av vietnamesiska trupper från Kampuchea. Vi var för tillbakadragandet av kinesiska trupper

från Vietnam. Vi skulle vara för tillbakadragandet av sovjetiska trupper från Kina om de invaderade det landet. Vi är för rätten till självförsvar för alla angripna arbetarstater, eftersom vi inte tror att sådana angrepp tjänar världssocialismens sak. Frågan om vem som är angriparen, som är meningslös i fallet med interimperialistiska krig, upphör att vara meningslös i fallet med ett krig mellan arbetarstater, på grund av vårt principiella motstånd mot det.

Vi föredrar formuleringen ”tillbakadragande” framför formuleringen ”seger” för ena sidan. En sådan militär seger skulle kunna innebära en militär nederlag för den andra sidan, och det nederlaget ökar risken för att imperialismen utnyttjar situationen för att störta arbetarstaten i det land vars byråkratiska kast har begått aggression mot en annan arbetarstat. Vi är för försvaret av *alla* arbetarstater och därför mot militär försvagning av *någon* av dem.

Formuleringen ”tillbakadragande” är också att föredra, eftersom den lämnar öppet för många varianter av en framväxande politisk revolution mot de byråkratiska kaster som är sammanflätade med dessa militära konflikter. Vi var för ett tillbakadragande av vietnamesiska trupper från Kampuchea. Men vi var givetvis också för att de kambodjanska arbetarna och bönderna samtidigt skulle störta det despotiska Pol Pot-regimen genom en politisk revolution – och ta emot vietnamesiska vapen och hjälp för att göra det. Faktum är att vår grundläggande kritik mot det vietnamesiska ledarskapet just är att de ersatte en politik att beväpna de kambodjanska massorna och hjälpa dem att störta Pol Pot med en fullskalig militär invasion och ockupation.

Vår principiella opposition mot krig mellan arbetarstater bygger på två grundläggande argument. För det första är ingen byråkratisk kast *historiskt* sett mer progressiv än någon annan, även om den i en given situation kan försvara en progressiv sak mot en annan kast. Ingen kan kvalitativt förändra förtrycket av en given arbetarklass i en given byråkratiserad arbetarstat med hjälp av sådana invasioner – för att inte tala om att främja utvecklingen av en världsrevolution. För det andra kan ingen arbetarstat som bygger på äkta proletär demokrati någonsin genom militär invasion och ockupation genomdriva en äkta politisk revolution i en byråkratiserad arbetarstat. (Naturligtvis skulle det vara helt berättigat att ge stöd och hjälp, inklusive militärt stöd, till ett uppror av majoriteten av arbetarna i en sådan stat mot den härskande byråkratin. Men det har ingenting att göra med ett krig mellan två arbetarstater, och inte heller med militär invasion och ockupation. Det är ett tydligt fall av att hjälpa en pågående revolution.)

Den som vill hävda något annat bör noga överväga alla konsekvenser av detta argument. De är ganska förödande.

Ett bredare historiskt argument måste också tas med i beräkningen. Sedan sin början har den socialistiska rörelsen gjort det faktum att kapitalismen föder krig till ett av huvudargumenten i sin allmänna kritik mot detta samhällssystem. Historien har bekräftat riktigheten i detta argument. Mer än 100 miljoner döda i krig som utlösts av kapitalismen, bara under 1900-talet, stöder denna anklagelse. Av denna anklagelse har socialisterna alltid dragit slutsatsen: det enda sättet att undvika krig och säkerställa fred för mänskligheten är att avskaffa kapitalismen. Under socialismen kommer det inte att finnas något krig.

Idag har detta argument, som under årtionden accepterats av en stor del av världens proletariat, allvarligt undergrävts, inte av den imperialistiska propagandan utan av Moskvas, Hanois och Pekings kriminella militära äventyr i Ungern, Tjeckoslovakien, Kambodja och Vietnam. De har skapat enorm förvirring bland massorna över hela världen. Imperialistisk propaganda underblåser bara denna förvirring genom att insinuera: Nej, krig har inte sina rötter i kapitalismen eller klassamhället. Det har ”djupare” orsaker. Det kommer att finnas krig under socialismen, precis som det har funnits krig under kapitalismen.

Vårt svar är kategoriskt *nej*. De av de senaste decenniernas krig som inte direkt kan tillskrivas imperialismen orsakas av de privilegierade och parasitära byråkratier som har tillskansat sig makten i arbetarstaterna. De inte bara saknar rötter i de postkapitalistiska samhällena. De är främmande för dem. När dessa byråkratier störtas av segrande politiska revolutioner, när det finns äkta arbetarrådsdemokrati, sovjetmakt, i dessa stater, kommer de utan tvekan att behöva behålla arméer och andra verktyg för självförsvar mot imperialistisk aggression. *Men det kommer inte att finnas några krig mellan sådana arbetarstater*. Arbetarklassen som direkt utövar makten i många länder och många nationaliteter *kommer att kunna* utveckla former av internationellt samarbete, solidaritet och fredlig lösning av de sektoriella och nationella olikheter i intressen och politik som kan uppstå mellan dem – även om imperialismen överlever i en del av världen.

Vilka är alternativen till det svaret, som är det enda som är förenligt med den marxistiska traditionen och intressena under kampen för världsrevolution och världssocialism? Man kan hävda att direkt arbetarmakt är omöjlig så länge imperialismen överlever – dvs. att den politiska revolutionens seger, åtminstone i de viktigaste arbetarstaterna före världskapitalismens störtande, är en utopi, och att krig mellan arbetarstater därför kommer att fortsätta att vara en möjlighet så länge kapitalismen överlever på andra håll. Man kan hävda att äkta arbetarstater ”under vissa omständigheter” skulle vara berättigade att starta krig mot andra (byråkratiserade) stater. Eller man kan hävda att materiella motsättningar mellan nationalstater, som kommer att bestå även under ”socialismen”, har en krigsdynamik oberoende av dessa staters sociala karaktär. Faktiskt har det brittiska kommunistpartiet redan börjat argumentera i denna riktning.⁶

Är det nödvändigt att dra fram de katastrofala konsekvenserna av vart och ett av dessa alternativ för kampen för världssocialism? Men hur kan man tydligt argumentera för den motsatta ståndpunkten – att det inte kommer att bli några krig mellan äkta arbetarstater i morgon – om man inte intar en principiell ståndpunkt mot alla krig som en byråkratiserad arbetarstat utlöser mot en annan i dag?

För kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters verkar vår ståndpunkt, att krig mellan byråkratiserade arbetarstater är möjliga och att vi principiellt bör motsätta oss dem, leda till stor pessimism:

Om Peking har en inneboende drivkraft att ”etablera sitt inflytande över alla asiatiska arbetarstater”, om Hanoi ”ville ha en indokinesisk federation under sitt eget byråkratiska herravälde”, om det av sådana skäl finns ett organiskt behov av att föra krig, vad är då egentligen så annorlunda jämfört med kapitalistiska krig? En annan motiverande orsak, men liknande resultat. Vad är den stora skillnaden i slutändan?

Om kamrat Mandels vision av framtiden är korrekt, är utsikterna för mänskligheten inte så ljusa som Fjärde internationalen hittills har förväntat sig. [s. 715.]

Ett häpnadsväckande uttalande, som leder till en ännu mer häpnadsväckande slutsats:

Arbetarna kan och kommer att hindra de byråkratiska kasterna från att föra krig som de vill, precis som de så småningom måste utplåna kapitalismen från jordens yta. Ja, den världsomspännande revolutionens framväxt kommer att få de byråkratiska kasterna att försöka slå tillbaka, men krig mellan arbetarstater kommer att bli *mindre troliga* för varje ny seger i klasskampen på global nivå, eftersom arbetarklassen, som är den *härskande klassen* i arbetarstaterna, kommer att bli starkare. [s. 716.]

Vi håller inte alls med om det resonemanget. För att uttrycka det rakt på sak: det är ett uttryck för reformistiska illusioner. Andra internationalen trodde att en starkare arbetarklass skulle

⁶ Se *Marxism Today*, augusti 1979, särskilt ledaren av Monty Johnstone: *Conflicts between Socialist States*.

kunna undvika krig, även om kapitalismen överlevde. Tredje internationalen efter Lenin trodde att en starkare arbetarklass skulle kunna förhindra imperialistiska anfällskrig mot Sovjetunionen, även om imperialismen överlevde. Revolutionära marxister svarade i båda fallen att krig på lång sikt skulle vara oundvikliga om kapitalismen inte störtades av en socialistisk revolution, åtminstone i dess huvudsakliga fästen. På lång sikt räcker inte ”trycket” från arbetarklassen – även om det är ”enormt” – för att undvika krig. De sociala krafter som driver på mot krig måste elimineras.

På liknande sätt skulle man kunna dra slutsatsen: om vi tror att krig mellan byråkratiska kaster är möjliga (bortsett från den nya avledningsmanövern från kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters om ”organiska behov”, som tillskriver oss raka motsatsen till vad vi sagt), då är ”utsikterna för mänskligheten inte så ljusa”, förutsatt att de byråkratiska kasterna fortsätter att sitta vid makten under en lång historisk period. Vi delar den slutsatsen. Ytterligare ett halvt sekel, om inte århundraden, av totalitär byråkratisk diktatur över en tredjedel, hälften eller hela mänskligheten är inte alls en ljus framtid för mänskligheten, bortsett från frågan om det skulle bli krig eller inte. Är kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters kanske av en annan åsikt och anser att det är en ”ljus” framtid?

Men till skillnad från dessa kamrater är vi inte och har aldrig varit frestade av (för att inte tala om övertygade om) tanken på ”århundraden av byråkratiskt styre” över arbetarstater. Vi baserar alltså inte vår ”optimism” på frågan om möjliga eller omöjliga krig mellan byråkratiska kaster enbart på ”trycket” eller den ”ökade styrkan” hos arbetarklassen i dessa stater. *Vi baserar den på det konkreta perspektivet av segerrika politiska revolutioner*, dvs. på det oundvikliga *störtandet* av de byråkratiska kasterna. På samma sätt baserar vi inte vår ”optimism” i frågan om att undvika ett kärnvapenkrig (inte precis någon ”ljus framtid” för mänskligheten heller) på någon linje om ”ökande tryck” eller ”ökad styrka” hos den internationella arbetarklassen, utan på perspektivet av socialistiska revolutioner som störtar den imperialistiska bourgeoisie i dess viktigaste fästen. Med andra ord: *vi tror bara på ”ljusa framtidsutsikter” för mänskligheten eftersom vi tror på världsrevolutionen, som idag måste ses som en kombinerad process av permanent revolution i halvkolonierna, socialistisk revolution i de imperialistiska länderna och politiska revolutioner i de byråkratiserade arbetarstaterna*. Om dessa revolutioner inte äger rum eller besegras, kommer mänsklighetens framtid inte alls att vara ”ljus”, för att uttrycka det milt. Det kommer att bli barbariets triumf.

Är det inte Fjärde internationalens historiska mål att organisera och leda den internationella arbetarklassen för att störta imperialismens, kapitalismens och den totalitära byråkratiska diktaturens herravälde i de byråkratiserade arbetarstaterna? Finns det inte en organisk enhet mellan uppkomsten av socialistiska revolutioner och uppkomsten av politiska revolutioner? Varför har den politiska revolutionen plötsligt försvunnit från kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters polemik om ”slutsatserna” av möjligheten till krig mellan byråkratiska kaster? Och hänger inte möjligheten att upprätta en världsfederation av socialistiska republiker – den enda realistiska ramen för att säkerställa att det inte kommer att bli fler krig av något slag – också på den politiska revolutionens seger? Kan dessa kamrater på allvar föreställa sig ett återupprättande av enigheten inom världsproletariatet och dess allierade, medan de byråkratiska kasterna fortfarande sitter vid makten? Tror de att möjligheterna till en politisk revolutions seger är små? Vad är det då som är så pessimistiskt med att erkänna fakta, nämligen att faran för begränsade och exceptionella krig mellan byråkratiska kaster endast kan elimineras genom att en politisk revolution segrar i de byråkratiserade arbetarstaterna?

21. En av de viktigaste, om inte den viktigaste, teoretiska skillnaden som ligger till grund för den pågående debatten är motsättningen i fråga om *klasskaraktären* på de byråkratiska kaster som styr i de byråkratiserade arbetarstaterna. Det är en komplex fråga som återigen väcker centrala frågor om marxismen och den historiska materialismen.

Det har funnits många olika byråkratier genom historien: t.ex. byråkratierna i de gamla slavägande staterna, i första hand Romarriket; byråkratierna i kejsardömen som baserades på det asiatiska produktionssättet, där den kinesiska mandarinkasten är prototypen; de feodala byråkratierna i de framväxande monarkierna under medeltiden; de halvfeodala byråkratierna under absolutismen; byråkratierna i de borgerliga staterna; den sovjetiska byråkratin och andra liknande byråkratiska kaster i Kina och på andra håll. Uppenbarligen har alla dessa byråkratier olika klasskaraktär. Det vi här är intresserade av är klasskaraktären hos de byråkratiska kaster som utövar den totalitära makten över de byråkratiserade arbetarstaterna.

Vi är alla överens om att den sovjetiska byråkratin – i resten av detta avsnitt kommer vi bara att hänvisa till den sovjetiska byråkratin, men det är underförstått att samma analys gäller alla de förhårdade privilegierade byråkratiska skikten i arbetarstater som måste störtas genom politiska revolutioner och som har samma grundläggande sociala egenskaper som den sovjetiska byråkratin – inte är en ny härskande klass utan en kast. Att använda detta specifika begrepp löser dock inte problemet med att definiera byråkratins klasskaraktär. I viss mening var flera av de ovan nämnda byråkratierna också kaster, men de har alla en specifik – och olika – klasskaraktär. Återigen berör vi ett grundläggande element i den marxistiska teorin. Ur marxistisk synvinkel kan det, så länge vi inte lever i ett klasslöst samhälle, inte finnas stora samhällsskikt (som i det konkreta fall vi behandlar omfattar flera miljoner individer) som inte tillhör en specifik samhällsklass.

Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters citerar Trotskij som säger att den sovjetiska byråkratin är småborgerlig till sin sammansättning och anda (s. 720). Begreppet ”småborgerlig” används dock i marxistisk litteratur i två olika betydelser. Det kan betyda att man beskriver de politiska krafter (eller samhällsskikt) bland lönearbetarna som på grund av sina högre inkomster, på grund av att de fungerar som ideologiska transmissionsremmar för borgerligt inflytande (och korrupktion) inom arbetarklassen, vacklar mellan kapitalet och arbetarna. Det står då för alla förespråkare av klassamarbete och klassförsoning. I den meningen är Trotskijs formulering säkerligen korrekt och entydig. Man skulle kunna tala om småborgerliga skikt (eller använda ett begrepp som låter konstigt på engelska men mindre konstigt på andra språk ”småborgerliggjorda skikt”) inom arbetarklassen, dvs. löntagare som har en småborgerlig ideologi och politisk inriktning på grund av de materiella privilegier som de åtnjuter, som de vill behålla och som gör att de höjer sig över sin klass. Analogt med arbetarbyråkratin inom de kapitalistiska länderna är detta uppenbart och självförklarande.

Men termen småborgerlig kan också användas på ett mycket mer precist och vetenskapligt sätt: *som en specifik samhällsklass, skild från både lönearbete och kapital*. Som varje samhällsklass kännetecknas den av sin specifika plats i produktionsprocessen och av sina specifika relationer till produktionsmedlen. I den meningen är småbourgeoisin som klass summan av alla de privata ägare av produktions- och utbytesmedel som kan producera (eller byta) utan att behöva sälja sin egen arbetskraft, men som inte utnyttjar lönearbetare, eller gör det endast marginellt och undantagsvis. De kan vara producenter av bruksvärden (självförsörjande bönder). De kan vara engagerade i småskalig varuproduktion (små och medelstora bönder, hantverkare, hantverkare och ägare av andra små oberoende professionella företag).

Med uppkomsten av den så kallade nya medelklassen har begreppet småborgerlighet som klass utvidgats något. Men i grund och botten är kriterierna för att karakterisera den desamma. Den klassen omfattar nu alla högre chefer och statstjänstemän som genom sin ställning i produktionsprocessen och staten har ett materiellt intresse av att den privata äganderätten bevaras, utan att vara direkta exploatörer av lönearbete i ordets egentliga mening. Deras inkomster är så mycket högre än en arbetares att de kan ackumulera blygsamma kapitalbelopp utöver sina löner utan att kunna starta kapitalistiska företag på egen hand, dvs. utan att bli köpare och exploatörer av arbetskraft, utom i undantagsfall eller i marginell utsträckning.

Visst är de exakta konturerna av småbourgeoisin som klass mer suddiga och mindre definierade än både kapitalistklassen och arbetarklassen. Småskalig varuproduktion (och höga löner) kan ge upphov till primitiv kapitalackumulation. Under gynnsamma omständigheter dras de övre skikten av småbourgeoisin in i kapitalistklassen, dvs. blir kapitalägare och direkta exploatörer av lönearbete. I den andra änden av skalan – i mycket större antal – ruineras (utarmas) småbourgeoisins lägre skikt som oberoende producenter, eller proletariseras, dvs. skillnaden mellan deras inkomst och det genomsnittliga priset på arbetskraft blir i alla fall så liten att det blir omöjligt att ackumulera ens ett litet kapital. De tenderar då att sugas upp i arbetarklassen.

Men oavsett dessa parallella sönderfallsprocesser både i toppen och botten av småbourgeoisin är den en tydlig och specifik samhällsklass, separat och åtskild *som klass* från både lönearbete och kapital.

När vi säger att den sovjetiska byråkratin är ”småborgerlig” kan vi tolka detta på två sätt. Vi kan antingen säga att det är ett småborgerligt skikt inom arbetarklassen, i den mening som förklarats ovan. Eller så kan vi säga att det är en del av småbourgeoisin *som klass*, separat och åtskild från både arbetarklassen och kapitalistklassen. För att göra en uppenbar analogi: när Daniel DeLeon – med Lenins starka stöd – kallade fackföreningsbyråkratin ”kapitalets högra hand”, menade han att den var en agent för bourgeoisin *inom arbetarklassen*. Han menade aldrig att den var en del av kapitalistklassen, dvs. bestod av kapitalägare som direkt var engagerade i exploateringen av lönearbetare. (Vi medger gärna att vissa högt uppsatta fackföreningsbyråkrater som integrerats i maffian och ”blivit legitima” kan falla under den sistnämnda kategorin. Men för fackföreningsbyråkratin som social grupp är detta ett absolut exceptionellt och marginellt fall, som inte gäller 99 procent av fackföreningsbyråkraterna världen över.)

Vi hävdar att Trotskij alltid hänvisade till den sovjetiska byråkratins ”småborgerliga natur” i ordets första och inte i andra betydelse. Och vi hävdar, att genom att påstå att det inte finns några som helst kopplingar mellan de byråkratiska kasterna och arbetarklassen har kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters nu förskjutit betydelsen av den sovjetiska byråkratins ”småborgerliga karaktär” mot den andra betydelsen, dvs. i betydelsen att den är en del av småbourgeoisin som klass, skild och åtskild från arbetarklassen.

Hur skulle man annars kunna tolka formuleringar som:

Sanningen är att Röda khmerernas armé inte på något sätt var knuten till arbetarklassen. Den var bondebaserad (dvs. småborgerlig) till sitt ursprung och sin sociala sammansättning, och dess ledning var stalinistisk (också småborgerlig) till sin ideologi. När den väl hade kommit till makten baserade den sig inte på den revolutionära alliansen mellan arbetare och bönder, utan gick över till att krossa dem. Och den förblev småborgerlig, som den styrande apparaten i en stat som förblev kapitalistisk. [s. 720.1

Och ännu mer exakt:

Efter april 1975 fick byråkratin sin ”specifika form av ersättning”⁷ från böndernas och arbetarnas överskottsproduktion. *Detta förvandlade den inte till en del av arbetarklassen*, precis som den stalinistiska byråkratin i Sovjetunionen inte är arbetarklass. Den är, som Trotskij insisterade, ”småborgerlig i sin sammansättning och anda” [s. 720. Vår kursivering].

⁷ Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters förväxlar uppenbarligen den ”specifika *formen* av ersättning” [dvs. löner och förmåner i *form* av bruksvärden uteslutande inom området konsumtionsvaror] med dess *källa*. Detta är desto mer pinsamt eftersom alla motståndare till den trotskistiska teorin om Sovjetunionen som en degenererad arbetarstat kommer att svara dem unisont: och vad är källan till den ”specifika *formen* av ersättning” för den sovjetiska byråkratin? Någon mystisk källa som skiljer sig från böndernas och arbetarnas överskottsprodukt? Vad är skillnaden i det avseendet mellan Pol Pot och den sovjetiska byråkratin?

Genom att förkasta teorin om en ny klass hamnar kamrat Mandel i en situation där han tillskriver stalinisterna en arbetarklasskaraktär, betraktar Pol Pots byråkrati som en arbetarklassbyråkrati och Röda khmerernas armé ("byråkratins armé") som en arbetarklassarmé.

Alla dessa ståndpunkter pekar i riktning mot en revidering av några av de viktigaste teoretiska landvinningarna inom den trotskistiska rörelsen. [s. 721.]

Idén att den sovjetiska byråkratin inte är ett småborgerligt skikt *inom arbetarklassen* utan en del av småbourgeoisin *som klass* skild från och åtskild från arbetarklassen är långt ifrån en "teoretisk erövring av den trotskistiska rörelsen", utan öppnar en andra Pandoras ask med revideringar av marxismen, av den historiska materialismen.

Sovjetunionen är en arbetarstat. Samtidigt ligger den politiska makten i händerna på byråkratin, som, för att citera Trotskij, utövar en totalitär diktatur. Kan en klass styra genom *en annan klass* som utövar en totalitär diktatur?

Man kan invända att detta trots allt sker under fascismen eller militärdiktaturer. Men analogin har en avgörande brist. Ett kännetecken för de småborgerliga företrädarna för ett diktatoriskt styre under kapitalismen är just det faktum att de, trots sitt småborgerliga *ursprung*, kan och faktiskt använder sina positioner i statsapparaten för att samla enorma förmögenheter och ägna sig åt primitiv kapitalackumulation. Med andra ord *absorberas de i den härskande klassen just på grund av sina privilegierade maktpositioner*.

Batista började sitt yrkesliv som lågavlönad sergeant i en halvkolonial armé. Han avslutade sin karriär som kapitalistisk multimiljonär som, även med amerikanska mått mätt, skulle anses tillhöra den rikaste delen av den härskande klassen.

Det finns alltså ingen verklig motsättning här.

I Sovjetunionen gäller dock att ju starkare diktaturen är och ju större privilegier den "småborgerliga" byråkratin har, desto längre bort kommer den från arbetarklassen som "härskande klass". Hur kan detta faktum förenas med den marxistiska definitionen av en "icke-härskande" klass, att medlemmarna i den klassen utövar total politisk makt och dessutom har total kontroll över det sociala överskottet?

Om den sovjetiska byråkratin är en del av småbourgeoisin som social klass, måste man säga att den har samma klasskaraktär som småbourgeoisin som styr flera kapitalistiska stater, med början i många halvkoloniala stater. Men om en social revolution av samma typ som den i Vietnam inträffar i dessa länder, måste man då dra slutsatsen att medan klassmakten överförs från en klass till en annan genom en sådan revolution, så skulle medlemmarna av samma klass (varken den härskande klassen före revolutionen eller den härskande klassen efter revolutionen!) fortsätta att utöva en total politisk makt, oavsett den sociala revolutionen! En minst sagt märklig tes ur historiskt materialistisk synvinkel.

En av marxismens grundläggande teser är antagandet att arbetarklassen, och endast arbetarklassen, har ett historiskt intresse av att avskaffa det privata ägandet och är kapabel att genomföra detta. Vad är då den "småborgerliga byråkratins" inställning till privat ägande? Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters försöker lösa problemet genom att citera Trotskij som säger att byråkratin "fortsätter att bevara statlig egendom endast i den mån den fruktar proletariatet" (s. 719). Men denna mening är ryckt ur sitt sammanhang, där den tydligt framstår som en länk i den historiska kedjan av förklaringar om varifrån den sovjetiska byråkratin kommer och vad den är idag. På sidan före den sida i *Den förrådade revolutionen* som innehåller det stycke som citeras av nämnda kamrater finner vi följande ord:

Den [byråkratin] tvingas försvara statsegendomen som källa för sin makt och inkomst. I detta avseende är den ännu ett vapen för den proletära diktaturen. [a.a.]

Kan småbourgeoisin som klass vara ”ett vapen för proletarietets diktatur”?

Det är alltså uppenbart att den sovjetiska byråkratin inte bara bevarar den statliga egendomen av rädsla för proletarietet utan också för *att statlig egendom är grunden för dess makt och privilegier*. När Trotskij förklarade varför den sovjetiska byråkratin skulle behöva gå mot en avskaffande av kapitalismen i de östra polska territorier som den ockuperade i september 1939, hänvisade han på samma sätt inte till ”rädsla för proletarietet” utan till att kollektiv egendom var grunden för byråkratins makt och privilegier:

Det är emellertid mer troligt att moskvaregeringen i de territorier som står på SSSR:s upptagningslista kommer att genomföra en expropriation av de stora landägarna och förstatligande av produktionsmedlen. Denna variant är troligast inte därför att byråkratin förblir det socialistiska programmet troget utan därför att den varken önskar eller kan dela makten, och de privilegier det senare innefattar, med de gamla härskande klasserna i de ockuperade territorierna. [[Sovjetunionen i krig](#)]

Varken vill eller kan, säger Trotskij. Vi är långt ifrån att reducera allt till ”rädsla för proletarietet”. Och är småbourgeoisin som klass oförmögen att ”dela makten och de privilegier som den innebär” med markägare och storfinansiärer? Gör den inte just det under många former av kapitalistiska diktatoriska regimer?

Man kan ställa en bredare fråga: Vid minst tre tillfällen – under andra världskriget när Hitler attackerade Sovjetunionen, i slutet av andra världskriget, när de sovjetiska arméerna ockuperade en stor del av Östeuropa; och när Marshallplanen lanserades och parallella förhandlingar om Tysklands öde och Sovjetunionens plats i världshandeln pågick – hade den sovjetiska byråkratin en reell möjlighet att övergå till privat ägande (inte nödvändigtvis i juridisk men i alla fall i ekonomisk mening) i stor skala. Vissa mindre delar av byråkratin valde faktiskt att göra det (Vlasov-gruppen bland officerarna är det mest kända exemplet). Men den sovjetiska byråkratins överväldigande majoritet gjorde inte det. Varför? Bara av rädsla för proletarietet? Hade de inte större anledning att frukta Hitler eller Washington än det uppsplittrade och politiskt passiva sovjetiska proletarietet just vid denna tidpunkt i historien? Är inte den enda förklaringen som är förenlig med den historiska materialismen att *deras materiella intressen som kast* – till skillnad från individer eller undersegment av kasten – var knutna till kollektiv egendom?

Men om så är fallet står man inför ett oundvikligt analytiskt val: Antingen drar man slutsatsen att det är en kast som fortfarande är knuten till arbetarklassen (dvs. en parasitär cancer *på arbetarklassen*). Eller så måste man dra slutsatsen att en annan social klass, småbourgeoisin, kan producera en kast som under vissa historiska omständigheter är fast besluten att försvara inte privat utan kollektiv egendom, precis som arbetarklassen.

Trotskij uttryckte sig otvetydigt om byråkratins kopplingar till arbetarklassen:

Om staten inte dör bort utan blir mer och mer despotisk, om *arbetarklassens talesmän* blir byråkratiserade och byråkratin reser sig över det nya samhället ... [[Den förrådade revolutionen](#). Vår kursivering]

Makterövringen ändrar inte blott proletarietets förhållanden till andra klasser, utan även *dess egen inre struktur*. Maktutövning blir en specialitet för en särskild social grupp, som är desto mer otålig att lösa sina egna "sociala problem", ju högre föreställning om sin egen mission den har [Ibid., Vår kursivering]

I sin sociala struktur är industriproletarietet den minst heterogena klassen i det kapitalistiska samhället. Icke desto mindre är närvaron av sådana "små skikt" som arbetararistokratin och arbetarbyråkratin tillräckligt för att ge upphov till opportunistiska partier, vilka med tiden omvandlas till ett av vapnen för borgerlig dominans... Även om "det inte finns några klasser" i

Sovjetunionen, så är detta samhälle icke desto mindre ojämförligt mer heterogent och komplicerat än proletariatet i kapitalistiska länder. [Ibid.]

När vi säger att den sovjetiska byråkratin samtidigt är en förhärdad kast och en cancerartad utväxt på proletariatet, innebär användningen av dessa alternativa termer i sig olika relationer mellan denna byråkrati och arbetarklassen å ena sidan, och arbetarbyråkratin och arbetarklassen under kapitalismen å den andra. Den del av det sociala överskottet som den sovjetiska byråkratin tillskansar sig är inte bara ojämförligt större än den del som tillfaller arbetarbyråkratin under kapitalismen. Men de villkor för förtryck av proletariatet som har införts av den sovjetiska byråkratin, det sätt på vilket den "fryser" sin makt och sina privilegier med alla tillgängliga medel, gör den ojämförligt mer fjärran från massan av direkta producenter än arbetarbyråkratin under kapitalismen. Trots att alla dessa skillnader beaktas – och fullt ut rättfärdigar termen "kast" eller "förhärdat samhällsskikt" – är det ur den historiska materialismens synvinkel ändå oundvikligt att tillägga: "förhärdat samhällsskikt" inom proletariatet, som ännu inte har brutit alla sina band med arbetarklassen.

Utan tvekan försvarar byråkratin kollektivt ägande samtidigt som den ständigt undergräver det. Den ger ständigt upphov till tendenser inom sina egna led som syftar till att bryta upp planeringen, tendenser som syftar till primitiv kapitalackumulation, tendenser som syftar till att utvidga värdelagens inflytande osv. Men efter mer än ett halvt sekel av politisk expropriering av det sovjetiska proletariatet kan en balansräkning göras. Byråkratins totalitära diktatur har under de mest skiftande omständigheter i stort sett bevarat, stärkt och utvidgat det kollektiva ägandet, och inte störtat det. Anledningen kan bara vara att den som samhällsskikt har ett materiellt intresse av att göra det, oavsett vilka tendenser i motsatt riktning den har skapat och fortsätter att skapa. Byråkratins Butenko-flygel har, för att citera Övergångsprogrammet, historiskt visat sig vara en liten minoritet, åtminstone hittills. Det är historiens lärdom. Slutsatsen är alltså oundviklig: antingen tror man att detta beteende tyder på att kasten fortfarande är en cancer *på arbetarklassen*. Eller så tror man att *en annan samhällsklass* vid sidan av proletariatet är intresserad av att bevara och utvidga det kollektiva ägandet.

Men om man avvisar den första hypotesen och väljer den andra, då är det helt enkelt inte meningsfullt att karakterisera byråkratin som en del av den småborgerliga klassen. Det strider mot alla historiska bevis och den marxistiska traditionen, som bekräftar att småbourgeoisin är socialt knuten till privat och inte kollektivt ägande. Och då finns det bara en utväg: byråkratin utgör en ny härskande klass, knuten till kollektiv egendom precis som arbetarklassen, men som samtidigt brutalt förtrycker och utnyttjar arbetarklassen. Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters vägran att acceptera att den byråkratiska kasten är en cancer på arbetarklassen banar väg för den slutsatsen. För om ett land under nästan fem decennier styrs av en totalitär diktatur av människor som, samtidigt som de försvarar kollektivt ägande, "inte har något gemensamt" med arbetarklassen, då blir tanken att de utgör en ny härskande klass ganska rimlig.

Efter att genom sina ståndpunkter om Kampuchea (man kan fortfarande ha kapitalism efter en total avskaffande av privat ägande av produktionsmedlen) i stor utsträckning ha öppnat dörren för teorierna om statskapitalism, öppnar de nu fönstret för teorierna om byråkratisk kollektivism (man kan ha ett samhällsskikt som "inte har något gemensamt" med arbetarklassen men som upprätthåller och utvidgar kollektivt ägande till produktionsmedlen). Sådan är den obevekliga dialektiken när man reviderar centrala delar av den marxistiska teorin om staten och samhällsklasserna.

Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters avsikter är naturligtvis hedervärda. De avvisar med avsky tanken att det finns "ett uns av proletärt innehåll i deras [stalinisternas] kontra-revolutionära inriktning". De fruktar att man genom att tänka annorlunda skulle ta "ett farligt

steg i riktning mot att sudda ut den tydliga klassgränsen mellan stalinism och revolutionär marxism” (s. 720). Men detta är naturligtvis en karikatymässig förenkling av våra åsikter, som de själva citerar i nästa stycke.

Vi har aldrig sagt att den stalinistiska byråkratin är knuten till arbetarklassen främst genom sin fortsatta hänvisning till marxismen-leninismen (hur förvrängd och förfalskad den än må vara). Vi har sagt att dessa hänvisningar inte går att skilja från det faktum att byråkratins privilegier fortfarande huvudsakligen förvärfvas i form av högre löner (inom distributionsområdet) och att den fortfarande försvarar kollektiv äganderätt till produktionsmedlen. För alla anhängare av historisk materialism kan ideologi inte helt skiljas från materiella intressen. Ingen del av kapitalistklassen eller småbourgeoisin som klass kan i årtionden utbilda ungdomar, i ett land där den härskar, i en anda av försvar av kollektivt ägande, motstånd mot privat ägande, fientlighet mot kapitalismen som system och försvar av socialismen som samhällssystem. Det faktum att ungdomar utbildas på detta sätt under den sovjetiska byråkratins diktatur – oavsett hur hycklande, demagogisk, lögnaktig, förfalskad, förnedrande och kontraproduktiv denna utbildning än må vara – hänger samman med att byråkratins makt och privilegier vilar på kollektiv och inte på privat äganderätt. Byråkraternas faktiska beteende och den sociala verkligheten i det sovjetiska samhället, förtrycket av arbetarna, den monstruösa ökningen av ojämlikheten inom distributionsområdet, leder till explosiva motsättningar både i infrastrukturen och i överbyggnaden i det samhället, inklusive naturligtvis i ideologin. Men den härskande ideologins sociala natur är varken kapitalistisk eller småborgerlig.

Dessutom glömmer kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters en liten detalj. Vi är alla överens om att kalla den sovjetiska staten en byråkratiskt degenererad arbetarstat. Den stalinistiska byråkratins kontrarevolutionära inriktning, åtgärder och brott utförs dock inte av några mystiska organ på Olympens höjder. *De utförs av organ inom just den staten: KGB, rättsväsendet, armén, diplomatin, fabrikscheferna osv.* Till och med den stalinistiska partiapparaten som sådan har sedan länge smält samman med statsapparaten. Ändå fortsätter vi att kalla denna stat en arbetarstat, trots alla dessa kontrarevolutionära brott. Vad är då skillnaden mellan att kalla staten – som begår alla dessa kontrarevolutionära åtgärder – för en degenererad arbetarstat, och att kalla byråkratin som inför dem en degenererad arbetarbyråkrati?

Men staten förblir en arbetarstat, inte på grund av dessa brott utan trots dem, bara för att den fortfarande upprätthåller oktoberrevolutionens samhällsekonomiska erövringar, kommer kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters att svara med hög röst. Sant. Men exakt samma resonemang gäller byråkratin, som trots allt ”var” staten.⁸ Byråkratin förblir en degenererad arbetsbyråkrati (en småborgerlig cancer på arbetarklassen, och inte en del av någon annan klass) inte på grund av sin ”kontrarevolutionära inriktning” eller något av de brott den begått och begår, utan trots dem. Den förblir så av den enda anledningen att den ännu inte har omvandlats till en ny härskande klass, att den ännu inte har avskaffat det kollektiva ägandet, samtidigt som den ständigt undergräver det. Parallellen är fullständig. Om det inte är ”ett farligt steg i riktning mot att sudda ut den tydliga klassgränsen mellan stalinism och revolution” att fortsätta kalla en ”degenererad arbetarstat” en stat som dödade mellan tio och tjugo miljoner oskyldiga människor, införde den hårdaste (anti)arbetslagstiftningen som funnits under 1900-talet och har orsakat otaliga revolutioners nederlag över hela världen, varför skulle det då vara ett så ”farligt steg” att kalla den byråkratiska kast som är ansvarig för dessa brott för en degenererad arbetarbyråkrati?

Kamraterna Clark-Feldman-Horowitz-Waters ger oss rådet att inte ge råd till det vietnamesiska ledarskapet. Som de hårdnackade och obotfärdiga syndare vi är, ska vi lägga till ytter-

---

⁸ ”Produktionsmedlen tillhör staten. Men staten ’tillhör’ så att säga byråkratin.” (Trotskij, [Den förrådade revolutionen](#))

ligare en överträdelse av det elfte budet till våra tidigare synder. Vi råder dem att stanna upp och tänka efter innan de fortsätter att leka med teorin och revidera centrala delar av den marxistiska teorin om staten och de sociala klasserna. Den marxistiska teorin kännetecknas av en extrem grad av inre sammanhållning, vilket de inte verkar vara helt medvetna om. Om man lossar några tegelstenar i grunden, tar bort ytterligare ett par tegelstenar i väggarna, kommer hela huset att rasa samman över våra huvuden innan vi hinner vända oss om.

15 september 1979

Lästips

Kampuchea:

Ben Kiernan: [Hur Pol Pot kom till makten](#), [Pol Pot-regimen](#) och [Pol Pot-regimen – slutet](#).
(utdrag ur 2 böcker)

Ben Kiernan: [Folkmordet i Kambodja](#)

Philip Short: [Stalins mikrober](#) (slutskedet av Röda khmerernas välde)

Dessa texter innehåller även referenser till flera andra artiklar om Kambodja/Kampuchea.

Vietnam/Kina:

Martin Fahlgren: [Rötterna till konflikten mellan Kina och Vietnam](#)

Qiang Zhai: [Närmandet mellan Kina och USA och Vietnam 1970–1975](#)

[De socialistiska krigen](#) (artikelsamling med debatt om konflikten i Sydostasien 1979)